

Jongerenwerk voor de '2%'

Over 'wat werkt' en 'wie werkt' in jongerenwerk om recidive te voorkomen en sociale problematiek te verminderen

ONDERDEEL VAN
PROJECT V
(VERBONDENHEID)

Auteur

Jan Dirk de Jong
Lector Aanpak Jeugdcriminaliteit

Datum

Oktober 2022

Jongerenwerk voor 'de 2%'

Over 'wat werkt' en 'wie werkt' in jongerenwerk om recidive te voorkomen en sociale problematiek te verminderen

Auteur:

Jan Dirk de Jong
Lector Aanpak Jeugdcriminaliteit

Datum:

Oktober 2022

Voorwoord

Deze tekst is een ‘position paper’ over het standpunt dat regulier jongerenwerk op diverse plekken helaas ontoereikend blijkt voor preventieve interventies gericht op de jeugd die lokaal verantwoordelijk is voor ernstige overlast en jeugdcriminaliteit. Dit position paper wordt ingezet om deze belangrijke kwestie aan te boren binnen de integrale aanpak van jeugdcriminaliteit, zeker in een tijdsgewricht gekenmerkt door zorgen over ‘verjonging’ en ‘verharding’ in de jeugdcriminaliteit. Deze kwestie speelt niet in de laatste plaats ten aanzien van steekincidenten (soms drillrap-gerelateerd) en ‘jonge aanwas’ die mogelijk doorgroeit in de georganiseerde (drugs)criminaliteit. Heeft deze doelgroep een *andere* vorm van jongerenwerk nodig? Zo ja, wat dan wél? En wat betekent dat voor het werkveld? Met dit position paper probeert het lectoraat partners in het werkveld te overtuigen van het belang van deze kwestie en zo bij te dragen aan een vruchtbare discussie¹. Tevens is de hoop hiermee interesse te wekken voor een praktijkgericht onderzoek dat een duidelijk antwoord zal geven op deze openstaande vraag. Verder dient dat onderzoek een aantal bruikbare adviezen op te leveren voor het werkveld. Die toekomstige opbrengsten zullen ten slotte ook input bieden voor de beroepsopleidingen in het hoger onderwijs.

Amsterdam, 31 oktober 2022

Jan Dirk de Jong²
Lectoraat Aanpak Jeugdcriminaliteit
Hogeschool Leiden

¹ Denk bijvoorbeeld aan een bijdrage aan de lopende discussie tussen de gemeente Amsterdam en lokale welzijnsinstellingen over de rol van het jongeren- en straathoekwerk in het jeugd- en veiligheidsdomein. In een visiestuk ‘*Visie op de rol van het Jongeren- en Straathoekwerk in het Jeugd- en Veiligheidsdomein*’ (gezien: versie juli 2022) dat helaas nog niet openbaar is, wordt door de welzijnsinstellingen al op een verkennende wijze gereflecteerd op hun rol. Tevens wordt daarin het belang onderstreept om opnieuw stil te staan bij samenwerking en wat van het jongeren- en straathoekwerk gevraagd mag worden in relatie tot het jeugd- en veiligheidsdomein. In dat visiestuk wordt echter hoofdzakelijk ingegaan bij welke opdracht het jongeren en straathoekwerk *wil* krijgen van de gemeente. Dit position paper heeft als doel de discussie aan te zwengelen over de opdracht die een gemeente *dient* te verstrekken aan welzijnsinstellingen, tenminste, als het gaat om een aanbod voor een doelgroep die geassocieerd wordt of zal worden met (ernstige) overlast en criminaliteit.

² Mijn grote dank gaat uit naar docent-onderzoekers van het lectoraat, *Yasmine Moussaid* en *Ilvan Sahetapy*, voor hun commentaar op het concept. Ook dank aan criminologen *Jeroen van den Broek* en *Marijke Drogts* voor het meelesen en becommentariëren van eerdere versies. Verder dank ik diverse professionals uit het werkveld die eveneens op korte termijn hun ideeën hebben gedeeld om deze versie zo goed mogelijk af te stemmen op de praktijk: *Samuel Reiziger* (interventiespecialist multiprobleemgezinnen en voormalig jongerenwerker), *Redouan Daafi* (jeugdzorg en voormalig jongerenwerker), *Robin van Wieringen* (jongerencoach en voormalig jongerenwerker), *Marloes Hulshof* (projectleider jeugd en veiligheid) en *Jurriaan Otto* (sportmakelaar Jeugd en Veiligheid). Ten slotte wil ik met terugwerkende kracht alle andere professionals en collega-onderzoekers bedanken die verbonden zijn aan de integrale aanpak in de vele gemeenten waar ik in de afgelopen decennia onderzoek heb mogen doen. Ik ben dankbaar voor de inzichten en ervaringen over dit onderwerp die ze met mij hebben gedeeld, zowel positief als negatief. Al die kennis en ervaring hebben ertoe bijgedragen dat langzaam maar zeker het inzicht is ingedaald over de noodzaak van een zéér specifiek aanbod van jongerenwerk voor de 2%, naast het reguliere aanbod voor brede doelgroep.

Inhoudsopgave

1. Is regulier jongerenwerk bedoeld voor de risicogroep?	5
1.1 Wat heeft de risicogroep wél nodig?	6
1.2 Praktijkgericht onderzoek om het gat te kunnen vullen	7
2. De risicogroep: de jeugd waar een gemeente buikpijn van heeft.....	9
2.1 Verjonging en verharding	9
2.2 Hedendaagse hoog-risicojeugd.....	10
3. Geen ‘hoog-risicojeugd’ maar ‘de 2%’	12
3.1 De doelgroep is de 2%	13
4. Veiligheid en zorg in relatie tot de 2%	14
4.1 Regulier jongerenwerk en de 2%?	14
4.2 (Hoe) moet jongerenwerk bijdragen aan de aanpak van de 2%?	16
5. Vreemde en onwenselijke situaties	18
5.1 Jongerenwerk betaald vanuit veiligheid	18
5.2 Jongerenwerk binnen veiligheid	18
5.3 Nieuwkomers binnen het sociaal domein.....	19
5.4 Buitenstaanders die niet goed samengaan.....	20
5.5 Binnenstaanders die niet goed uitkomen	21
6. Toch een stevig beroep op jongerenwerk voor de 2%.....	23
6.1 Aanzienlijke investeringen verhogen de druk	25
7. Wat is jongerenwerk voor de 2%? En hoe organiseer je dat?.....	26
Jongerenwerk voor de 2% ten opzichte van regulier jongerenwerk.....	26
Wat werkt: activiteiten, interventies en methodiek van jongerenwerk voor de 2%.....	27
Wie werkt: (persoonsgebonden) competenties van de 2%-jongerenwerker	27
Wat wel: naast verbondenheid ook positief perspectief	28
Organisatie binnen de gemeente: sociaal domein en/of veiligheid.....	28
8. Afsluiting: naar een onderzoeksopzet.....	29
9. Literatuur	30

1. Is regulier jongerenwerk bedoeld voor de risicogroep?

Regulier jongerenwerk richt zich hoofdzakelijk op *kwetsbare* jeugd, zodat zij zich persoonlijk kunnen ontwikkelen en hun maatschappelijke participatie kunnen vergroten (Sieckelink, 2022). Jeugd die minder kwetsbaar is, wordt daarbij niet uitgesloten (Metz, 2020). In die zin heeft professioneel jongerenwerk een opmerkelijk brede doelgroep. Jongerenwerk neemt verschillende methodische vormen aan (Metz & Sonneveld, 2018; Metz et al., 2020). Bekend zijn de groepsgerichte activiteiten gericht op talent- en identiteitsontwikkeling. Daarnaast bestaan methodieken voor ambulante jongerenwerk, informatie- en adviesverstrekking aan doelgroepen en individuele begeleiding. Jongerenwerkers werken van oudsher in de leefwereld van de jongeren, zoals op straat en in jongerencentra. Steeds vaker zijn ze ook op scholen actief (Rijnders et al., 2021)³. Verder dienen hedendaagse jongerenwerkers hun doelgroep zonder meer ook te ontmoeten op social media (Hamdiui & Van den Broek, 2019; Manders & Todorović, 2021).

Professioneel jongerenwerk dat door een gemeente wordt betaald, is over het algemeen goed in staat om kwetsbare jongeren te bereiken (Van Bijsterveldt, 2013; Abdallah, 2017; Sonneveld et al., 2019; Sonneveld et al., 2020; Tuenter et al., 2021; Rekenkamer Rotterdam, 2022). Ondanks dat succes op de kwetsbare groep is het jongerenwerk helaas niet toereikend om een zekere risicogroep te bereiken. In onderzoek vanuit het lectoraat Aanpak Jeugdcriminaliteit lopen we regelmatig tegen dat gegeven aan⁴. Het gaat om de groep die verantwoordelijk wordt gehouden voor ernstige overlast en jeugdcriminaliteit, veelal in groepsverband. Als het gaat om regulier jongerenwerk valt deze doelgroep jeugd in dat opzicht buiten boord in flink wat buurten van grotere en kleinere gemeenten.

Jongerenwerkers van reguliere welzijnsorganisaties komen op zulke locaties soms tot op zekere hoogte nog wel in verbinding met deze doelgroep. Alleen ondervinden zij niet zelden moeilijkheden om hen te betrekken bij groepsgerichte activiteiten of individuele begeleiding (richting hulp, werk of opleiding). Laat staan dat zij in staat zijn hen aan te spreken op risicovol of regelovertredend gedrag⁵. Van dat laatste is het overigens de vraag in hoeverre deze jongerenwerkers dat altijd als hun taak zullen zien. Jongerenwerk is immers geen gemeentelijke handhaving en deze doelgroep heeft duidelijk iets anders nodig heeft dan de reguliere benadering (Van den Broek, 2018).

Nog een knelpunt is de soms moeizame samenwerking met de politie (Sieckelink & Kaulingfreks, 2022). Afstemming en informatiedeling tussen politie en jongerenwerkers kan spaak lopen. Welzijnsorganisaties willen doorgaans ook geen verlengstuk te zijn van het veiligheidsdomein⁶. Bovendien zijn individuele jongerenwerkers soms bang hun (broze) vertrouwensband met deze doelgroep en aanverwante jeugd op het spel te zetten. Openlijke samenwerking en informatie-uitwisseling met de politie lijkt strijdig met een *'no-snitch'*-cultuur op straat (De Jong, 2007) of een breder gedragen zwijgcultuur in gemarginaliseerde buurten (Zwinkels, 2021; Tops, 2018).

³ Zie: <https://www.amsterdam.nl/sociaaldomein/zorg-jeugd/artikelen/stedelijk-project-jongerenwerk-school/>.

⁴ Deze onderzoeken zijn gedaan in diverse gemarginaliseerde buurten in verschillende gemeenten, waaronder Aalsmeer (Kudelstaart), Alkmaar, Amsterdam, Alphen aan den Rijn (Boskoop), Capelle aan den IJssel, Den Haag, Haarlem, Leiden, Nijmegen, Schiedam, Waalwijk en Zoetermeer. Bronnen zijn onder meer: De Jong, 2012a; 2012b; 2012c; 2013a; 2013b; 2013c; 2014a; 2014b; 2015a; 2015b; 2016a; 2017; 2018a; 2018b; 2019; De Jong & Marijt, 2016; De Jong et al., 2017; 2022a; De Jong & Drogts, 2017; 2018; Drogts & De Jong, 2016; Groenewegen & De Jong, 2018; De Jong & Van den Broek, 2016; Van den Broek & De Jong, 2016; 2018; Van den Broek, 2018; Ministerie van Justitie en Veiligheid, 2018. In sommige van deze gemeenten is onderzoek gedaan in meerdere buurten of stadsdelen in de loop der jaren. Verder is via het lectoraat ook in een meer beperkte rol (bijvoorbeeld als adviseur) betrokken geweest bij de aanpak van jeugdproblematiek in onder meer Arnhem, Rotterdam, Tilburg, Utrecht en Venlo.

⁵ Uitzonderingen daargelaten als het gaat om partijen die zich al speciaal hebben toegelegd op het bedienen van de doelgroep, en daarmee ook het aanspreken op gedrag en duidelijkheid over de samenwerking met politie (voorbeelden zijn bijvoorbeeld te vinden in Arnhem, Den Haag, Tilburg en Rotterdam).

⁶ Het 'veiligheidsdomein' heeft betrekking op het uitvoeren van toezicht en handhaving om te zorgen dat vastgestelde regelgeving wordt nageleefd, waaronder alles wat is vastgelegd in het strafrecht. Toezicht en handhaving kunnen door de gemeente zelf bijvoorbeeld worden uitgevoerd door BOA's en met behulp van camera's of data-analyse. Andere partijen die werkzaam zijn binnen het veiligheidsdomein zijn het ministerie van Justitie en Veiligheid, het Openbaar Ministerie, de Nationale Politie, de Raad voor de Kinderbescherming, en de (jeugd)reclassering.

Als aanvulling op het jongerenwerk proberen straathoekwerkers in contact te komen met de risicogroep in een aantal gemeenten (Rauwerdink-Nijland & Metz, 2022; Jolink-Verkuijlen, 2021). De opdracht van de straathoekwerkers is daarbij doorgaans niet om het gat naast het reguliere jongerenwerk in te vullen. Het is niet hun taak om alsnog bij te dragen aan de persoonlijke ontwikkeling en maatschappelijke participatie van deze jongeren. Zij zoeken vooral contact om cruciale hulpvragen op te halen die schuilgaan achter de overlast en criminaliteit van deze doelgroep. Vervolgens is het zaak hen dan te begeleiden naar de juiste specialistische hulpverlening, bijvoorbeeld wat betreft schulden, huisvesting, werk of opleiding, en allerhande beperkingen en gedragsproblemen.

1.1 Wat heeft de risicogroep wél nodig?

Het gevolg is dat in veel van die gemeenten deze doelgroep niet of onvoldoende wordt bereikt door welzijnsorganisaties die daar zijn ingezet vanuit het sociaal domein⁷. Nogmaals, het gaat om een selecte subgroep die overlast veroorzaakt en criminaliteit pleegt, over wiens ontwikkeling en toekomst men zich grote zorgen maakt, en die de samenleving per saldo ook veel geld kost. Het gevolg is dat juist deze jeugd te weinig ondersteuning krijgt in hun persoonlijke ontwikkeling en maatschappelijke participatie, terwijl ze die hard nodig lijken te hebben. Voor een deel van de doelgroep is het ook een kwestie van 'too little, too late'. Zij hebben inmiddels meer nodig dan standaard preventie vanuit het jongerenwerk om ze weer op het rechte pad te trekken. Zo bekeken schieten de preventieve maatregelen in deze gemeenten ogenschijnlijk simpelweg tekort voor deze jongeren.

Het lijkt op die locaties te ontbreken aan effectieve jeugdinterventies die kunnen aansluiten bij doelstellingen uit het jongerenwerk. Wellicht zou zo'n interventie ook een andere vorm moeten krijgen. Te denken valt aan een outreach-programma dat wordt opgezet om jongeren te ondersteunen in hun persoonlijke ontwikkeling en maatschappelijke participatie, maar ook op ad-hoc basis al veel meer te helpen. Naast en soms binnen het reguliere welzijnswerk komen vele van dit soort initiatieven soms op en verdwijnen ook weer⁸. Helaas is het vaak lastig iets te zeggen over de effectiviteit van dergelijke programma's, blijkt uit internationaal onderzoek (Filges et al., 2022). Zeker in Nederland zijn nauwelijks kwalitatief goede effectevaluatiestudies te vinden. Slechts één zo'n interventie, *Alleen jij bepaalt wie je bent*⁹, staat te boek als 'effectief volgens eerste aanwijzingen' in de database effectieve jeugdinterventies¹⁰. De werkzame bestanddelen uit deze 'evidence based' (justitiële) interventie kunnen in elk geval inspiratie bieden voor wat wél nodig is vanuit het jongerenwerk ten aanzien van de doelgroep.

Afgaand op 'wat werkt' in die specifieke interventie (Hartog et al., 2017) kan het volgende worden bedacht met het oog op een preventieve inzet vanuit jongerenwerk die aansluit bij de doelgroep. In de eerste plaats moet sprake zijn van regelmatig en duurzaam contact met een of meer vaste jongerenwerkers. Tevens is het zaak dat die jongerenwerkers stevige werkrelaties opbouwen als een soort mentorachtige welzijnsprofessionals. Die werkrelatie is een belangrijke basis bij deze doelgroep, beredeneerd vanuit het belang van 'wie werkt' (Menger 2009), verbondenheid en inclusie (De Jong, 2016a) en bejegening en professionele eigenheid (De Wit et al., 2018). Vervolgens biedt zo'n mentor naast groepsactiviteiten ook begeleiding op individueel niveau. Daarbij is de mentor op het gedrag gericht en zet positieve rolmodellen in, mogelijk ook ervaringsdeskundigen (Lenkens, 2022)

⁷ Onder de term 'sociaal domein' verstaan we alle inspanningen die de gemeente verricht rond werk, participatie en zelfredzaamheid, zorg en jeugd, op basis van de Wmo 2015, de Participatiewet, Jeugdwet en de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening. Uitvoerende partijen kunnen bestaan uit diverse zorg- en welzijnsinstellingen.

⁸ Het lectoraat is betrokken geweest bij dergelijke initiatieven in onder meer Alphen aan den Rijn, Amsterdam, Haarlem en Nijmegen. Helaas zijn al die initiatieven mettertijd weer verdwenen.

⁹ <https://www.nji.nl/interventies/alleen-jij-bepaalt-wie-je-bent>.

¹⁰ Het gaat niet om interventie die jongeren krijgen opgelegd na een delict, zoals een training sociale vaardigheid (Tools4U) of een agressietraining (TACT-i). Het gaat om een sociaal programma waarmee iemand werkt aan zijn identiteit in relatie tot anderen. De jongere werkt aan zijn positie in een positief sociaal groepsverband waarin pro-sociaal gedrag wordt beloond (met veel nadruk op sport).

Verder is de aanpak vooral geënt op een positief proces van verandering (Willis & Ward, 2013). Veel aandacht gaat daarbij uit naar het aanwakkeren van intrinsieke motivatie vanuit gevoelens van autonomie, competentie en verbondenheid (Deci & Ryan, 2000).

Op basis van 'wat werkt' in deze effectieve (justitiële) interventie die wetenschappelijk is onderzocht, is een eerste ruwe schets te maken van wat (pre-forensisch) jongerenwerk voor deze doelgroep mogelijk inhoudt. Vooralsnog is echter nog onvoldoende onderzocht en vastgelegd of zo'n specifieke vorm van jongerenwerk daadwerkelijk nodig is voor deze hoog-risicogroep. Ook is niet onderzocht of zo'n vorm met die werkzame bestanddelen mogelijk al ergens bestaat binnen alle alternatieve projecten die opkomen en vaak weer verdwijnen¹¹. Hierdoor ontbreekt het aan kwalitatief goede kennis op basis van data uit verschillende gemeenten. We weten daardoor nog niet hoe een alternatieve vorm van jongerenwerk voor deze doelgroep eruit moet zien qua interventies, methodieken en professionele competenties. Tevens is nog onduidelijk hoe zoiets het beste kan worden georganiseerd in de context van een integrale aanpak van de doelgroep. Moet dat worden opgezet vanuit het sociaal domein (zoals het reguliere jongerenwerk) of juist eerder vanuit het veiligheidsdomein?

1.2 Praktijkgericht onderzoek om het gat te kunnen vullen

Zoals gezegd is uit onderzoek inmiddels wel gebleken dat het reguliere jongerenwerk succesvol is in het behalen van doelstellingen ten aanzien van de *kwetsbare* jeugd. En nogmaals, dat succes wordt hier ook op geen enkele manier in twijfel getrokken. Alleen wordt in de praktijk steeds weer duidelijk dat het reguliere jongerenwerk niet per definitie geschikt is voor betrokkenheid bij de aanpak van de *risicogroep*. En juist die (vaak selecte) groep is in gemeenten van groot belang omdat zij verantwoordelijk zijn voor veel lokale overlast en criminaliteit. Dat brengt veel gevoelens van onveiligheid, maatschappelijke zorgen en aanzienlijke kosten met zich mee.

Naast een bijdrage aan het structurele probleem van de risicogroep, kan het regulier jongerenwerk ook niet vanzelfsprekend ad hoc worden ingezet bij een crisissituatie bij deze jeugd. Wat moet het jongerenwerk doen bij heftige geweldsincidenten tussen rivaliserende jeugdgroepen (soms drillrap-gerelateerd)¹²? Wat mogen we van het jongerenwerk verwachten bij grote onrust om jonge aanwas en doorgroei in de georganiseerde (drugs)criminaliteit¹³? Bij dit soort crisissituaties worden meestal tijdelijk andere 'experts' ingevlogen voor interventies bij specifieke problematiek in een zeker gebied¹⁴. Dat laat op zijn minst zien dat persoonsgebonden competenties van bepaalde professionele belangrijk zijn en blijkbaar niet standaard tot de uitrusting behoren van een gediplomeerde jongerenwerker. Wat kunnen die experts dat de jongerenwerkers niet kunnen die daar al aanwezig zijn vanuit het reguliere welzijnswerk?

¹¹ Nu lijkt het er op dat op dat in sommige gemeenten een aantal organisaties daarin zelf het wiel steeds opnieuw aan het uitvinden is. Voorbeelden zijn 'Jongerenwerk Plus', 'Intensief Jongerenwerk' of 'Grenzen stellend jongerenwerk' zoals die onder meer te vinden zijn in Almere, Amsterdam, Arnhem, Nijmegen, Rotterdam, Schiedam en Tilburg.

¹² De excessieve geweldsconflicten tussen jeugdgroepen hebben lang niet altijd met drillrap te maken. Denk bijvoorbeeld aan de vechtpartij op de Rijswijkseweg in Den Haag op 6 mei 2021 die het gevolg was van een eerder incident tussen groepsleden. Het 17-jarige slachtoffer Myron werd neergehaald, geschopt, geslagen en uiteindelijk doodgestoken door een groep van 9 verdachten tussen de 17 en 24 jaar. Zie: <https://www.om.nl/actueel/nieuws/2022/10/18/17-jarige-dood-door-zinloze-groepsrivaliteit>.

¹³ In algemene zin worden steeds signalen afgegeven over dat de jeugd steeds jonger en steeds gewelddadiger is geworden (AT5, 10 september 2022). De politie maakt zich recent ook zorgen om criminelen die schoolkinderen ronselen met verslavende 'snus' (Het Parool, 29 september 2022). Tevens maakt de politie regelmatig melding van zeer jonge jongeren die al betrokken raken bij de georganiseerde drugscriminaliteit, zoals 13-jarige dealers in Arnhem (De Gelderlander, 8 augustus 2022).

¹⁴ Denk aan leefwereld en buurtexperts zoals Virgil Tevreden (<https://jongerendiehetkunnen.nl/>) die wordt ingeschakeld bij conflicten gerelateerd aan drillrap in Amsterdam Zuid Oost. Voorbeelden zijn ook te vinden bij de 'credible messengers', zoals Randell (<https://crediblemessengers.nl/crediblemessengers/randell>) die ook bemiddelt bij heftige geweldsconflicten tussen jeugd en jeugdgroepen.

Dit alles roept de vraag op of het gat náást het reguliere jongerenwerk niet structureel en duurzaam gevuld dient te worden, en het liefst op basis van kwalitatief goede effectstudies. Het lijkt ook alsof de overheid daar in ieder geval nadrukkelijk om vraagt vanuit het nieuwe adagium 'preventie met gezag' (Aanjaagteam Ondermijning, 2021). Dat dit gat gevuld dient te worden kan goed worden beargumenteerd op basis van de volgende punten. Ten eerste kunnen we deze doelgroep jeugd niet op voorhand zomaar afschrijven zonder een poging doen om te voorkomen dat zij verder afglijden richting de criminaliteit. Dat zou ronduit onethisch zijn. Ten tweede betekent meer succes in die preventieve aanpak van de risicogroep niet alleen een afname van overlast en criminaliteit. Op langere termijn leidt dit ook tot aanzienlijke besparingen in maatschappelijke kosten op het vlak van justitie en zorg (net als bij de kwetsbare jeugd al het geval is¹⁵).

Ten slotte is een betere preventieve aanpak niet alleen in het belang van de doelgroep zelf en de maatschappij daaromheen. Het is ook belangrijk voor de kwetsbare jeugd in de directe omgeving van de risicogroep, de oorspronkelijke doelgroep van het reguliere jongerenwerk. Die jongeren staan namelijk zowel off- als online onder directe invloed van (lokale) risicogroepen. Dat heeft álle mogelijke negatieve gevolgen van dien: slachtofferschap van geweld of dreiging, uitbuiting en misbruik of de kans zelf uiteindelijk tot de risicogroep te gaan behoren (fluïde slachtoffer- en daderschap)¹⁶.

Praktijkgericht onderzoek naar een speciale vorm van jongerenwerk voor de risicogroep is dus hard nodig. Alleen op basis van zulk onderzoek wordt duidelijk hoe welzijnsorganisaties een bijdrage dienen te leveren aan een integrale aanpak met één gemeenschappelijke doel: het voorkomen van overlast en criminaliteit en de vermindering van sociale problematiek. Een belangrijke vraag daarbij is wat het welzijnswerk precies voor ondersteuning oplevert aan die bredere, integrale aanpak van jeugdcriminaliteit en welke doelstellingen daarbij horen. Uiteraard is ook van belang wat of wie daar verder allemaal voor nodig zijn als partners en waar deze opdracht wordt uitgezet. Verderop in dit paper worden dit soort vragen verder uitgewerkt en wordt een voorstel gedaan voor een onderzoeksopzet. Eerst is het zaak de doelgroep van dit onderzoek goed af te bakenen ten aanzien van de meer algemene (kwetsbare) doelgroep van de reguliere jongerenwerk. Ook is het van belang om een aantal praktijkvoorbeelden langs te lopen. Die voorbeelden onderstrepen nogmaals dat wat we nu doen in een aantal gemeenten, niet of onvoldoende werkt.

¹⁵ Zie de maatschappelijke Business Case jongerenwerk voor gemeenten (Leih et al., 2017).

¹⁶ Lees voor inzicht in deze dynamiek het achtergrondartikel van Paul Vugts over hoe het gezin van Rivaldo (16) de stad uit vluchtte vanwege afpersing in *Het Parool* (3 september 2022): <https://www.parool.nl/amsterdam/hoe-het-gezin-van-rivaldo-16-de-stad-uit-vluchtte-vanwege-afpersing-hij-zei-mam-jij-kunt-me-niet-veilig-houden~b8ed7bb4/>.

2. De risicogroep: de jeugd waarvan de gemeente buikpijn heeft

Uit statistieken van politie, justitie of zelfrapportages blijkt dat de jeugdcriminaliteit in Nederland sinds het begin van deze eeuw aanzienlijk en stabiel afneemt (CBS, SCP, WODC)¹⁷. Tevens is het aantal problematische jeugdgroepen gedaald (Ferwerda & Van Ham, 2017). Recent is binnen die cijfers óók een kleine, maar verontrustende stijging waar te nemen, namelijk een toename van het aantal *jonge* minderjarigen dat betrokken is bij *ernstige* criminaliteit (Van der Laan et al., 2021; Weijers et al, 2021a; 2021b). Extreme voorbeelden daarvan halen regelmatig de media, met name wanneer sprake is van excessief geweld. Zo heeft de politie op 8 juni 2021 twee jongens van 11 en 12 jaar in Spijkenisse en Rhoon aangehouden. De 11-jarige jongen had een mes bij zich en de 12-jarige jongen zou een straatroof hebben gepleegd. Op 18 januari 2022 wordt de Nijmeegse topskater Casper Verheijen (29) in Amsterdam doodgestoken bij de Sloterplas, mogelijk door een jongen van 15 jaar. En de jongere uit Amsterdam Zuidoost die ervan wordt verdacht in 2021 de 56-jarige crimineel Itzhak Meiri van dichtbij te hebben doodgeschoten, was 16 jaar ten tijde van dat delict.

Naast zulke extreme voorbeelden zijn er nog de gewelddadige incidenten die worden gekoppeld aan de drillrapscene. Een bekend voorbeeld is de steekpartij in Amsterdam Zuidoost op 3 september 2019 met de pas 18-jarige Jay-Ronne Grootfaam (van drillrapgroep F.O.G.) als dodelijk slachtoffer. De schietpartij op de Scheveningse pier op 10 augustus 2020 waarbij de 19-jarige 'Chuchu' (van drillrapgroep Blacka 24) omkwam, geldt ook als zo'n extreem incident. De daders van deze gewelddadigheden zijn al meerderjarig (ergens tussen de 18 en 21). Toch wordt zulk excessief geweld ook in verband gebracht met veel jongere jeugd, evenals de langlopende vetes, de voortdurende dreiging en de fuik van angst waarin die jeugd klem zit¹⁸ (Roks & Van den Broek, 2022; De Jong, 2021b; Weerman et al., 2022).

Iets soortgelijks geldt voor een link tussen jeugd en de georganiseerde misdaad. De daders van excessief geweld binnen het milieu van de georganiseerde drugscriminaliteit – in het bijzonder uitvoerders van liquidaties – zijn doorgaans al wat ouder met een gemiddelde leeftijd tussen de 26 en 30 (Adjiembaks, 2021; De Jong, 2021a). Echter de aantrekkingskracht van het snelle geld dat is te verdienen in het drugsmilieu wordt gekoppeld aan veel jongere betrokkenen. Via diverse ingroeimechanismen raken zij dan direct of indirect toch betrokken bij het geweld¹⁹ (De Boer et al., 2022; Kuppens et al, 2022; Langenveld, & Herder, 2022; Ferwerda et al., 2022; Ferwerda, 2022).

2.1 Verjonging en verharding

Bij al deze alarmerende berichten past enige nuance. De delicten zijn weliswaar zeer ernstig, zeker gezien de jonge leeftijd en het excessieve geweld. Het blijft echter een kleine subgroep binnen dalende misdaadcijfers. Dit neemt niet weg dat deze opmerkelijke ontwikkeling nog steeds zeer zorgelijk is. Een zorgelijk aspect is bijvoorbeeld dat binnen deze kleine subgroep die zich schuldig maakt aan zulke ernstige misdrijven, sprake lijkt van een 'verjonging'. Dit betekent dat juist in de jongere leeftijdscategorie van delinquenten het aantal ernstige geweldsdelicten is toegenomen (Van der Laan

¹⁷ De ontwikkeling van jeugdcriminaliteit kenmerkt zich in het algemeen door een spectaculaire afname over de hele linie (Van der Laan et al., 2021). Het aantal jonge daders is in het afgelopen decennium ongeveer gehalveerd. De gemiddelde leeftijd van het eerste politiecontact ligt nog steeds rond de 15 jaar en lijkt zelfs licht gestegen. En het eerste geregistreerde delict is over het algemeen niet zwaarder dan voorheen. Als we iets nauwkeuriger kijken binnen diezelfde statistieken zien we echter ook een relatief kleine, maar verontrustende stijging van het aantal jonge minderjarigen dat betrokken is bij ernstige criminaliteit. Het aantal gewapende overvallen door jeugdigen is over het algemeen weliswaar afgenomen, maar in die categorie is het aandeel van de verdachten tussen 11 en 16 jaar naar verhouding juist gestegen.

¹⁸ '13-jarige drillrapper: 'Ik heb sowieso een mes bij me om me te verdedigen' (*Panorama*, 26 juli 2022).

¹⁹ 'Tieners zitten volop in de drugshandel, politie haalt 13-jarige dealer van straat in Arnhem' (*De Gelderlander*, 8 augustus 2022).

et al., 2021). Een aantal jonge jongens uit deze categorie gaat zich mogelijk ontwikkelen tot de jeugdige veelplegers of stelselmatige daders van de nabije toekomst (Weerman et al., 2020). Dat zijn onder meer de jongeren en jongvolwassenen voor wie gewelddadige criminaliteit min of meer routine zal worden (Loeber et al., 2001; Van Ham et al., 2014; Weijers, 2019; 2022)²⁰.

Die gedachte sluit aan bij een ander zorgelijk aspect. Binnen de jeugdcriminaliteit wordt een ‘verharding’ geconstateerd en toegeschreven aan een specifieke, al weer wat oudere groep:

“Uit de cijfers en de literatuur rijst het beeld van een kleine, specifieke categorie ernstige, vaak gewelddadige, overwegend jongvolwassen veelplegers, die zich meester wanen over het publieke domein, die mensen bedreigen en beroven, voor wie het gebruik van wapens geen taboe meer is en die vaak actief zijn in de drugscriminaliteit” (Weijers et al., 2021b: 265).

De ‘verjonging’ en ‘verharding’ bij een kleine, specifieke groep jeugdigen en jongvolwassen, vormen twee zorgwekkende fenomenen die bijdragen aan de urgentie van een effectieve aanpak van jeugdcriminaliteit. Qua totale omvang neemt de geregistreerd jeugdcriminaliteit weliswaar nog steeds af. Het maatschappelijk probleem lijkt daarmee echter zeker niet minder te worden.

Van grote ernst lijkt vooral sprake als problematische jeugdgroepen – waar jeugdige, verharde delinquenten doorgaans deel van uitmaken – veel impact hebben op de lokale veiligheidsbeleving in buurten, op scholen en op andere plekken van (Eijsink Smeets & Bervoets, 2011; Ferwerda & Van Ham, 2017; Roks & Van den Broek, 2020; Aanjaagteam Ondernijning, 2021; Weerman et al., 2022). Deze jonge en jongvolwassen veelplegers manifesteren zich in groepsverband (*hot shots* en *hot groups*) op specifieke momenten en plekken in kwetsbare wijken (*hot times* en *hot spots*), en óók op social media. Justitiële reacties vanuit het veiligheidsdomein lijken weinig effect op hen te hebben gezien de hoge recidivecijfers (Van Dorp, 2019; Weijters et al., 2019; Boschman et al., 2022). Tevens zijn de hardnekkige recidivisten (en de gezinnen waartoe zij behoren) vaak bekende namen binnen het sociaal domein van een gemeente (Segeren & Fassaert, 2014). Daar staan ze bekend als ‘zorgmijders’ of ‘hulpweigerars’ (Kooijmans & Roovers, 2010; Bellaart, 2013; Dörenberg et al., 2016; Ligtenberg, 2018).

2.2 Hedendaagse hoog-risicojeugd

Op basis van de bovenstaande beschrijving van deze kleine, specifieke groep jeugd en jongvolwassen, is een subcategorie af te bakenen binnen de meer algemene categorie risicojeugd²¹, namelijk die van de *hedendaagse hoog-risicojeugd*. Deze subcategorie is in te kaderen aan de hand van de volgende kenmerken:

- **Jongens** (al spelen meisjes zeker een belangrijke rol, soms actief en sowieso in de sociale context)
- **12-17 jeugd** (waar sprake is van de geconstateerde ‘verjonging’)
- **18-22 jongvolwassen** (waar we vooral spreken over de zorgelijke ‘verharding’)

²⁰ Die ‘verjonging’ heeft soms zelfs betrekking op jongens die jonger zijn dan 12 jaar. Die zijn dan wel overlastgevend en crimineel, maar niet vervolgbaar gezien hun jonge leeftijd. In de wijk De Baarsjes in Amsterdam West loopt nu een pilotproject voor de 12- groep. Daar komt men bijvoorbeeld dit soort jongeren tussen 8 en 12 tegen die al erg zorgwekkend gedrag vertonen.

²¹ Risicojeugd of ‘Youth at risk’ (Bonta & Andrews, 2007) is een term voor een categorie jeugd die door een diversiteit aan risicovolle omstandigheden kwetsbaarder is gemaakt voor probleemgedrag, zoals middelenmisbruik, schooluitval en jeugdcriminaliteit, en ook psychische stoornissen, zoals depressie en angststoornis.

- **Achtergestelde gezinnen** (vaak met meervoudige, complexe problematiek, niet zelden intergenerationeel)
- **Gemarginaliseerde wijken** (ook wel bekend als 'achterstandsbuurten' of 'probleemwijken' en soms buurten binnen overkoepelende, meer welgestelde en ge-gentrificeerde wijken of stadsdelen)
- **Onderdeel van problematische jeugdgroep** (vaak met lokale wortels en identiteit, maar kan ook buurt-overstijgend zijn onder meer vanwege online activiteit)
- **Social media profiel problematisch** (soms openlijk en dan vooral bij jongere of niet zulke slimme jongens die nog naam willen maken)
- **Schoolproblemen** (faalervaringen in het onderwijs, aanvaringen met docenten en sociaal onveilig milieu onder de jeugd op school)
- **Gedragsproblemen en beperkingen** (komt naar verhouding veel voor, maar niet altijd)
- **Vroeger of later (jeugd)detentie** (helpt doorgaans niet om recidive te voorkomen)
- **Vroeger of later (jeugd)zorg vrijwillig of in gedwongen kader** (waarbij vaak sprake is van hulp weigeren, mijden of sterk sociaal wenselijk antwoordgedrag, onder meer op basis van negatieve ervaringen)
- **Jong betrokken bij ernstige overlast en eerste delicten** (vroeg al in beeld bij politie en op school)
- **Later ook plegers van High Impact Crimes** (waarbij de jonge beginners van HIC-delicten vaker veelpleger worden, langer doorgaan, meer strafzaken krijgen en meer tijd in detentie doorbrengen)
- **Geweld en wapens routine** (bij de HIC-delicten gaan vooral geweld en wapens een meer alledaagse rol spelen)

Binnen deze subcategorie van hedendaagse hoog-risicojeugd treffen we vooral het soort casuïstiek aan dat nu veel aandacht krijgt in relatie tot excessief geweld onder jongeren. Die casuïstiek kan betrekking hebben op de eerder genoemde gewelddadige conflicten – o.a. steekincidenten – rondom problematische en soms rivaliserende jeugdgroepen (waarbij de sociale context van ‘drillrap’ relevant kan zijn maar niet altijd). Tevens kan zulke casuïstiek samenhangen met de context van jonge aanwas en doorgroeiërs richting de georganiseerde (drugs)criminaliteit. Met name die beide onderwerpen – een vermeende toename van wapengeweld onder jeugd en jeugd die betrokken dreigt te raken bij georganiseerde misdaad –, krijgen momenteel opmerkelijk veel aandacht in de samenleving, en dan vooral ook in media en politiek. Wat ook weer leidt tot de nodige investeringen als het gaat om de aanpak van die problematiek.

Uit dit alles mag duidelijk zijn dat deze doelgroep momenteel vol in de schijnwerpers staat. De komende tijd zullen daarom jaarlijks vele miljoenen worden geïnvesteerd. Het jongerenwerk wordt daarbij expliciet aangemoedigd om plannen te ontwikkelen voor preventie. Tegelijkertijd waait er ook een nieuwe politie wind als het gaat om de vraag naar een aanpak vanuit ‘preventie met gezag’ (Aanjaagteam Ondermijning, 2021). Voordat we verder gaan met het uitzoeken wat al deze ambities en investeringen betekenen in relatie tot een mogelijke bijdrage vanuit het jongerenwerk aan een integrale aanpak van deze doelgroep, is het zaak eerst nog een semantische kwestie af te handelen. Hoe noemen we deze doelgroep vanaf nu?

3. Geen ‘hoog-risicojeugd’ maar ‘de 2%’

In het voorgaande is aangestipt wat specifieke kenmerken zijn van de doelgroep en ook waar de jongeren zich zoal mee bezig houden op het gebied van ernstige overlast en criminaliteit. Daarmee is een subcategorie hedendaagse hoog-risicojeugd afgebakend binnen de meer algemene categorie ‘risicojeugd’. Dit onderzoek over een mogelijke bijdrage vanuit het jongerenwerk zal zich richten op die doelgroep. Alleen is het gebruik van een begrip als ‘risicojeugd’ helaas problematisch. Het gebruik van die term is onvermijdelijk stigmatiserend. Het begrip reduceert jongeren op twee manieren tot iets negatiefs. Ten eerste lijken deze jongeren voortdurend het risico te lopen om verkeerde dingen te doen waarmee ze zichzelf in de nesten werken. Ten tweede vormen ze blijkbaar steeds een risico om anderen schade te berokkenen. Zo ontstaat een dilemma. Of men gebruikt de term (hedendaagse hoog-)risicojeugd met als gevolg dat dit allerlei vooroordelen in de hand werkt en een effectieve bejegening belemmert als iemand als ‘gewoon normaal’ (De Wit et al., 2019; Lenkens, 2022). Of men kiest voor een neutralere term zoals ‘jeugd’ of ‘jongeren’²², waarmee iedere verwijzing naar de specifieke doelgroep weer wegvalt.

Dit dilemma is mogelijk op te lossen met een alternatieve, emic²³-term die opkwam tijdens een onderzoek naar jongerenwerk in de preventieve aanpak van ‘jonge aanwas’ in een Amsterdams stadsdeel. Ambtenaren van Jeugd en Veiligheid, Sociaal Domein en Sport spraken in de wandelgangen vaak over ‘de 2%’. Uit navraag bleek dat men in eerste instantie zelf niet wist waar deze term vandaan kwam, ondanks dat men die regelmatig gebruikte om te verwijzen naar de doelgroep binnen hun werkgebied. Het was er een beetje in geslopen. Niet veel later kreeg de onderzoeker nota bene een appje van een van die ambtenaren met de vraag of hij misschien een bron kende voor dit begrip, zodat ze naar dat onderzoek konden verwijzen in een presentatie of verslag. Dit gaf aanleiding om verder te spitten en leverde het oorsprong-verhaal op:

‘Twee procent’ van de jongeren is de doelgroep

Enkele jaren geleden hadden de toenmalige programma-coördinator Jeugd en Veiligheid en de projectleider Jeugd en Veiligheid van het stadsdeel Oost in de gemeente Amsterdam een eigen lijst met ‘jonge aanwas’. Dit waren alle jongeren die ernstige overlast veroorzaakten. Sommigen waren al in beeld bij de politie voor diverse delicten, waaronder High Impact Crimes als geweldpleging, straatroof en inbraak. Naar alle waarschijnlijkheid stond op die lijst voor een belangrijk deel de doelgroep van het stadsdeel, inclusief de potentieel gewelddadige jeugd, toekomstige veelplegers en de jonge aanwas die mogelijk doorgroeit in de georganiseerde misdaad. Zo’n lijst komt doorgaans ook sterk overeen met jongens waar de wijkagent zich zorgen over maakt en ook met de namen die al bekend zijn op de lokale scholen. Om wat inzicht te krijgen in de omvang van hun probleem hebben de gemeenteambtenaren toen het aantal jongeren van hun doelgroep-lijst cijfermatig afgezet tegen het totaal aantal jongeren in hun stadsdeel. En zo kwamen zij met natte vingerwerk op ongeveer 2% van de jongeren.

²² Hoogleraar kinder- en jeugdpsychiatrie Robert Vermeiren zei daar de voorkeur aan te geven in VPRO Zomergasten (1 augustus 2021).

²³ ‘Emic’ staat in de sociale wetenschap voor het perspectief van binnenuit, hoe iemand uit een bepaalde (sub)cultuur het zelf ervaart, in dit geval de Jeugd- en Veiligheidsambtenaren van Amsterdam Oost.

3.1 De doelgroep is de 2%

Uiteraard is het zaak ons niet stuk te staren op het precieze percentage van die twee procent. Wetenschappelijk onderzoek op basis van strakke, statistische criteria zal hoogstwaarschijnlijk een percentage opleveren dat hier (flink) van afwijkt. Het exacte percentage blijkt dan hoger of lager afhankelijk van de gekozen criteria en beschikbare gegevens²⁴. Ook zal zo'n percentage naar verwachting weer verschillen per stadsdeel²⁵. Dit neemt niet weg dat een stadsdeel als Amsterdam Oost bij uitstek een kenmerkend voorbeeld is van een grootstedelijk gebied dat in bepaalde buurten wordt gekenmerkt door precies het soort jeugd- en veiligheidsproblematiek van de doelgroep. Bij gebrek aan beter en om de term 'risicojeugd' om moverende redenen los te kunnen laten, omarmen we voor dit pleidooi voor onderzoek deze niet-officiële en niet wetenschappelijk aanduiding van de doelgroep als 'de 2%'.

Door deze jeugd te duiden als de 2% hoeven we hen niet langer te stigmatiseren als 'hedendaagse hoog-risicojeugd' en kunnen we tóch specifiek naar ze verwijzen met een neutralere term. Ook zet die aanduiding deze subcategorie gelijk in een aansprekend, cijfermatig perspectief: ondanks lokale verschillen gaat het op een landelijk niveau om een relatief kleine groep jongeren en jongvolwassenen (vooral jongens) ten opzichte van het grotere geheel. En tegelijkertijd kan deze relatief kleine groep jeugd wel degelijk een groot effect hebben op de lokale veiligheidsbeleving in de samenleving. Dat geldt niet in de laatste plaats voor de beleving van de andere jeugd op straat, op school en in het buurthuis. Dit maakt dat de jongeren uit de doelgroep (en hun gezinnen) ook zwaar op de kosten drukken die worden gemaakt vanuit zowel veiligheid (politie en justitie) en sociaal domein (zorg en welzijn).

En over dat laatste aspect gaat dit position paper dat moet aanzetten tot toekomstig onderzoek: de rol van welzijnsorganisaties en dan in het bijzonder het jongerenwerk in relatie tot de 2%. Die focus op dat specifieke onderwerp biedt overigens nog een reden om de term 2% te omarmen. Het gaat namelijk niet om een onderzoek waarbij het belang of het succes van het reguliere jongerenwerk voor de brede doelgroep jeugd ('de 98%') ter discussie wordt gesteld. Het onderzoek gaat om de vraag of daarnaast nog een ander soort jongerenwerk moet worden aangeboden voor de 2%, mogelijk te typeren als '(pre-)forensisch jongerenwerk'. Om de relevantie van dat vraagstuk verder te onderbouwen is het zaak nauwkeuriger te kijken naar de complexe relatie tussen veiligheid, zorg en welzijn en de 2%, en wat dit zoal teweeg kan brengen in de praktijk.

²⁴ Zo valt er wat voor te zeggen om bij de meest zorgwekkende jeugd te spreken over 'de 5%', aangezien uit onderzoek blijkt dat ongeveer 5 procent van de totale groep jeugddelinquenten zal doorgaan met hun criminele carrière ook als ze ouder worden (Ferwerda, 2022).

²⁵ Als reactie op deze term verzuchtte een coördinator Jeugd en Veiligheid van een ander Amsterdams stadsdeel: "Volgens mij is het bij ons eerder 10%."

4. Veiligheid en zorg in relatie tot de 2%

Een aanpak van de 2% vindt altijd plaats op het snijvlak van het sociaal domein en het veiligheidsdomein. Zo'n integrale aanpak bestaat doorgaans uit een combinatie van repressieve en preventieve maatregelen met aandacht voor interventies op alle relevante leefgebieden²⁶ (Ferwerda & Van Ham, 2017; Nijmeijer & Van Dijk, 2014; Terpstra & Mein, 2010). Het succes van een aanpak is sterk afhankelijk van een stevige regie vanuit de gemeente en tevens van een goede samenwerking en informatiedeling tussen alle betrokken partijen²⁷. Dat betekent onder meer afstemming tussen diverse afdelingen binnen een gemeente. Buiten de gemeente kunnen de politie, het openbaar ministerie, de (jeugd)reclassering, zorg- en welzijnsinstellingen, woningcorporaties, scholen en sportverenigingen als relevante partners worden gezien. Naast publieke partijen kunnen ook private partijen een relevante partner zijn, zoals ondernemers en bedrijven die werkgelegenheid bieden²⁸.

De relatie tussen het veiligheidsdomein en de 2% in deze opzet lijkt vanzelfsprekend. De doelgroep is verantwoordelijk voor ernstige overlast en jeugdcriminaliteit. Daarmee zet de 2% lokaal gevoelens van veiligheid en leefbaarheid onder druk. In samenwerking met politie en justitie zal de afdeling veiligheid van de gemeente hiertegen moeten optreden. Zo probeert men in het repressieve deel van de aanpak overlast en criminaliteit te bestrijden.

Tegelijkertijd is het ook logisch dat het sociaal domein betrokken is bij een integrale aanpak van de 2%. Dat straffen zonder zorg weinig zin heeft, is inmiddels gemeengoed geworden. Zonder zorg wordt niet gewerkt aan de achterliggende oorzaken van de problematiek en blijft het dweilen met de kraan open. Vandaar dat de gemeentelijke afdeling die verantwoordelijk is voor het sociaal domein ook een rol speelt in de aanpak van de 2%. Deze afdeling stuurt daarom diverse zorgpartners aan om de 2% te helpen vanuit allerhande, relevante specialismen (begeleid wonen, dagbesteding, werk en opleiding, schulden, verslaving, licht verstandelijke beperking, autisme, gedragsstoornissen etc.).

Het gemeenschappelijke doel op dit snijvlak van het veiligheidsdomein en het sociaal domein is preventie (ook bij broertjes en zusjes), recidivevermindering en gedragsverandering door verbetering op diverse leefgebieden. Bekende praktijkvoorbeelden van hoe dit domeinoverstijgend is ingericht in gemeenten zijn onder meer het *Actiecentrum Veiligheid en Zorg* (gemeente Amsterdam), het *Zorg- en Veiligheidshuis Rotterdam-Rijnmond* (gemeente Rotterdam,) het *Zorg- en Veiligheidshuis Haaglanden* (gemeente Den Haag), het *Zorg- en Veiligheidshuis Regio Utrecht* (gemeente Utrecht) en het *Zorg- en Veiligheidshuis Hollands Midden Nederland* (gemeente Leiden).

4.1 Regulier jongerenwerk en de 2%?

Waar betrokkenheid vanuit zowel veiligheid als zorg vanzelfsprekend is in de aanpak van de 2%, lijkt inzet vanuit het welzijnswerk bij nader inzien minder voor de hand te liggen. Het jongerenwerk wordt weliswaar stevast genoemd in plannen van ministeries en gemeenten als een belangrijke partner in de

²⁶ Met de term 'leefgebieden' wordt doorgaans verwezen naar een aantal centrale onderwerpen die men kan onderscheiden in het leven van een mens, in het bijzonder ook van belang als men kijkt naar risico- en beschermingsfactoren die relevant zijn voor delinquent gedrag. Soms zijn deze leefgebieden neutraal geformuleerd en voor ieder mens relevant. Ze hangen vaak nauw met elkaar samen. Zo onderscheidt Movisie de volgende algemene en samenhangende leefgebieden: zingeving, wonen, financiën, sociale relaties, lichamelijke gezondheid, psychische gezondheid, en werk en activiteiten (Van Leeuwen-den Dekker & Poll, 2016). In het veiligheidsdomein en in het sociaal domein wordt vaak specifiek naar een aantal relevante leefgebieden gekeken, zoals alcohol- & drugsgebruik/gokken en agressie (in het LJJ: Landelijk Instrumentarium Jeugdstrafrechtketen) of algemeen dagelijkse levensverrichtingen en justitie (in de ZRM: Zelfredzaamheidsmatrix).

²⁷ Zie ook: <https://wegwijzerjeugdveiligheid.nl/onderwerpen/jeugdgroepen>.

²⁸ Een recent voorbeeld is het project *Prospects 4 Cash* waarbij de gemeente Arnhem samenwerkt met ondernemer Toni Iniguez Najdanovski om jongeren een kans te geven op een baan.

aanpak van de 2%²⁹. In de praktijk verloopt die samenwerking echter niet altijd naar tevredenheid in de ogen van de gemeente en ook niet in de beleving van de betrokken welzijnsorganisaties³⁰.

Zoals eerder vermeld kan al het spaak lopen wat betreft het bereiken van de 2% (De Jong, 2014b; De Jong, 2015a). Tevens kunnen moeilijkheden ontstaan in het betrekken van de doelgroep bij activiteiten en bij het begeleiden richting zorg- en hulpverlening, en daarmee bijdragen aan recidivevermindering en gedragsverandering (De Jong & Marijt, 2016). Ontevredenheid ontstaat ook wanneer de gemeentelijke handhaving verwachtingen koestert omtrent een bijdrage vanuit het jongerenwerk aan gedragscorrecties op straat. Die verwachtingen spelen onder meer bij overlastsituaties of op urgente momenten zoals met oud en nieuw, op de kermis, bij grote voetbalwedstrijden (EK, WK) of tijdens Ramadan in wijken met een overwegend islamitische doelgroep (De Jong, 2018a; 2018b). Ten slotte beklagt de politie als het stroef gaat in de samenwerking wat betreft onderlinge afstemming en informatie-uitwisseling met het jongerenwerk, belangrijke werkzame bestanddelen van de integrale aanpak (Van den Broek, 2018; Moussaid, Van den Broek & Roks, 2022).

Terwijl al die onvrede speelt tussen partners, vindt de aangewezen ambtenaar of 'medewerker beleidsrealisatie' van een gemeente het soms lastig om stevig de regie te pakken (De Jong, 2018b; De Jong, 2019). Dat speelt vooral wanneer men onvoldoende in staat is vanuit de afdeling veiligheid en de afdeling sociaal domein, een gezamenlijke behoefte goed te vertalen naar een inzet die wordt gevraagd van het jongerenwerk voor de 2% (De Jong & Marijt, 2016; De Jong, 2018a; 2019; Van den Broek, 2018). Die uitdaging wordt onder meer in de hand gewerkt doordat ambtenaren die gemeentelijke behoefte moeten zien te formuleren met inachtneming van uiteenlopende belangen op beide domeinen. Vervolgens is het aan de afdeling sociaal domein om de welzijnsorganisatie aan te sturen vanuit hun subsidierelatie. Ondertussen staan diezelfde ambtenaren onder druk van de afdeling veiligheid en ook vanuit externe partners, zoals de politie.

Voor de welzijnsorganisaties geldt het omgekeerde. Die vinden het soms lastig om aan de gemeente duidelijk te maken dat zij in eerste instantie niet zijn bedoeld voor hun (gemeenschappelijke) behoeftes omtrent de 2%. Zij zijn in het leven geroepen voor een veel algemenere doelgroep bestaande uit hoofdzakelijk kwetsbare jongeren en aangevuld met minder kwetsbare jeugd³¹. Die ingewikkeldheid zal ook te maken hebben met de angst van welzijnsorganisaties om toekomstige opdrachten te verliezen wegens structurele bezuinigingen op dit domein. Overigens vinden welzijnsorganisaties wellicht terecht dat zij als uitvoerende organisatie niet tekortschieten in deze patstelling met gemeenten. Zij behalen

²⁹ Zie op landelijk niveau nieuwbericht Rijksoverheid over de jaarlijkse investeringen in de aanpak van jonge aanwas (<https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2022/04/26/extra-geld-voor-aanpak-jonge-aanwas-criminaliteit-in-15-gemeenten>) en ook het visiestuk 'Preventie met gezag. Een strategie voor weerbare wijken' (Aanjaagteam Ondernijning, 2021). Voorbeelden op gemeentelijk niveau zijn onder meer te vinden in Arnhem (<https://hetccv.nl/nieuws/jongerenwerkers-en-ondernemers-over-jonge-aanwas-uit-de-criminaliteit-houden>) en in Eindhoven (<https://www.twynstragudde.nl/inzichten/preventieve-aanpak-jonge-aanwas-in-ondermijning-in-eindhoven>). Onderzoeksbronnen waarin het jongerenwerk wordt vermeld als een partner in de aanpak van de 2% zijn onder meer 'Wijkenaanpak en ondermijnende criminaliteit' (Tops & Van der Torre, 2015), 'Talent van de straat. Hoe je jongeren kunt verleiden uit de criminaliteit te blijven' (Kooijmans, 2016), '(On)zichtbare beelden van jonge aanwas in de drugscriminaliteit. Een meta-analyse van tien deelonderzoeken in de regio Midden-Nederland' (Adjiembaks et al., 2022) en 'Jong ontspoord in het drugsmilieue. En wat wij daar als samenleving tegenover moeten zetten' (Bruinsma & Tops, 2022).

³⁰ In ieder geval in de gemeenten waar vanuit het lectoraat een persoonlijke betrokkenheid is geweest, zoals onder meer Aalsmeer (Kudelstaart), Alkmaar, Amsterdam, Alphen aan den Rijn (Boskoop), Arnhem, Capelle aan den IJssel, Den Haag, Haarlem, Leiden, Nijmegen, Rotterdam, Schiedam, Tilburg, Utrecht, Venlo, Waalwijk en Zoetermeer.

³¹ Die complexiteit is ook overduidelijk terug te lezen in het visiestuk 'Visie op de rol van het Jongeren- en Straathoekwerk in het Jeugd- en Veiligheidsdomein' (dat helaas nog niet openbaar is), waarin welzijnsinstellingen aan de gemeente Amsterdam duidelijk proberen te maken wat ze voor opdracht willen hebben en waarover zich vooral niet willen hoeven verantwoorden. Wel openbaar is een soortgelijke discussie die een aantal jaar geleden in de gemeente Nijmegen al is gevoerd: College van Burgemeester en Wethouders van Nijmegen (2017) Maatschappelijke opgave jongerenwerk. Raadsbrief aan de gemeenteraad van Nijmegen, kenmerk: MO10/17.0005389. Zie ook: Boelaars, E., Kerkoerle, B. van & Leenders, D. (2016). *De toekomst van het jongerenopbouwwerk. Ontwikkeldocument voor het vindplaatsgerichte jongerenwerk in Nijmegen (startnotitie)*. Gemeente Nijmegen: Programma Veiligheid/Programma Wijken/Programma Zorg & Welzijn.

immers doorgaans wél hun doelstellingen als het gaat om de persoonlijke ontwikkeling en maatschappelijke participatie in relatie tot de overige 98%, waaronder veel kwetsbare jeugd.

4.2 (Hoe) moet jongerenwerk bijdragen aan de aanpak van de 2%?

Helaas schiet deze vorm van jongerenwerk in de ogen van de gemeente op veel plekken wel tekort als het gaat om gekoesterde verwachtingen ten aanzien van een significante bijdrage aan de aanpak van de 2%. Die doelgroep wordt niet of onvoldoende bereikt en niet bijgestuurd in gedrag, meent men dan. Daardoor ontbreekt het zicht op een concrete bijdrage aan recidivevermindering en gedragsverandering van de 2% met meetbare effecten in het veiligheids- en sociaal domein. Die sluimerende spanning tussen gemeente en welzijnsorganisaties als het gaat om de zichtbare bijdrage, kan een eindeloos ge-pingpong opleveren aan de lokale overlegtafels van veiligheid en zorg. Daar wordt dan eerst de onvrede geuit door partners over elkaars verwachtingen en handelen. Vervolgens wordt van beide kanten beterschap beloofd, zowel door opdrachtgever als opdrachtnemer. Daarna raakt men toch weer teleurgesteld in elkaar vanwege overspannen verwachtingen en teleurstellende resultaten. En zo begint het hele spel opnieuw. Dat ge-pingpong is allerm minst alleen kenmerkend voor de grote en middelgrote gemeenten waar nu eenmaal meer aandacht en geld uitgaat naar de aanpak van de 2%, zoals in de G4 of de zogenaamde BOTOC gemeenten³². Een sprekend voorbeeld vinden we ook in een kleine gemeente, zoals Goirle (24 duizend inwoners) net onder de rook van BOTOC-gemeente Tilburg (200 duizend inwoners)³³.

³² Om te voorkomen dat jongeren laten afglijden richting georganiseerde (drugs)criminaliteit loopt in acht gemeenten het project Breed Offensief Tegen Criminaliteit (BOTOC). De gemeenten die meedoen aan BOTOC zijn: Amsterdam, Arnhem, Rotterdam, Tilburg, Utrecht, Eindhoven, Den Haag en Zaanstad.

³³ Tilburg is een gemeente die vanuit de BOTOC-gelden voor twee jaar €1,5 miljoen aan incidentele middelen gekregen voor een preventieve aanpak van ondermijnende criminaliteit. Deze preventieve aanpak richt zich op het voorkomen dat jongeren en jongvolwassenen (verder) afglijden naar de criminaliteit of verder opklimmen op de criminele ladder. In Tilburg worden deze gelden grotendeels ingezet in Tilburg Noord. Een medewerker van een jongerenwerkorganisatie uit Tilburg heeft in een interview verteld over de situatie in Goirle ten aanzien van de doelgroep, het jongerenwerk en de gemeente. Zie ook: <https://www.bd.nl/goirle/> <https://www.bd.nl/tilburg-e-o/college-goirle-en-stichting-jong-liggen-mijlenver-uit-elkaar~a4e2fc04/>; [grote-tegenvaller-doek-valt-voor-stichting-jong-in-goirle~aad3edf8/](https://www.bd.nl/tilburg-e-o/stichting-jong-mag-toch-verder-met-jongerenwerk-in-goirle-verwachtingen-over-en-weer-zijn-nu-helder~a666877f/); <https://www.bd.nl/tilburg-e-o/stichting-jong-mag-toch-verder-met-jongerenwerk-in-goirle-verwachtingen-over-en-weer-zijn-nu-helder~a666877f/>.

Ge-pingpong in Goirle

Begin 2021 heeft de gemeente Goirle het contract opgezegd van de organisatie die jarenlang het reguliere jongerenwerk heeft verzorgd. De wethouder Jeugd meent dat het jongerenwerk onvoldoende 'outreaching' de doelgroep bereikt waar men zich in zijn gemeente het meeste zorgen over maakt. Sinds 2018 zijn er al pittige gesprekken gevoerd tussen de gemeente en de welzijnsorganisatie. Die zou onvoldoende doen aan preventie, te weinig informatie hebben over de beoogde doelgroep en er ook niet in slagen hun activiteiten op die groep af te stemmen. De gemeente heeft moeite om te beoordelen of zij hun geld verantwoord besteden als zichtbaarheid van de vereiste resultaten uitblijft op die groep. In april 2021 wordt dit besluit herzien en mag de organisatie toch verder. Dit is de uitkomst van veel 'hele intensieve gesprekken' met elkaar waarin de verwachtingen over en weer (opnieuw) naar elkaar toe zijn uitgesproken. De eindstand is dat de welzijnsorganisatie de meeste van hun vertrouwde activiteiten gewoon blijft uitvoeren voor de reguliere doelgroep van het jongerenwerk. Daarnaast hebben ze het voornemen extra in te gaan zetten op de specifieke doelgroepen die de gemeente heeft benoemd als een uitbreiding van hun pakket. Om die te bereiken zullen ze met andere partners moeten gaan samenwerken en andere deskundigen inschakelen, maar zonder extra budget. De nieuwe wethouder ziet het niet als een 'onrealistische opgave'. De tijd zal het leren...

5. Vreemde en onwenselijke situaties

De worsteling tussen gemeentelijke afdelingen en welzijnsorganisaties heeft in de afgelopen jaren tot vreemde en onwenselijke situaties geleid in diverse gemeenten, groot en klein. Op basis van wat in onderzoek van het lectoraat Aanpak Jeugdcriminaliteit voorbij kwam in diverse gemeenten, worden vijf soorten situaties kort beschreven: (1) jongerenwerk betaald vanuit veiligheid, (2) jongerenwerk binnen veiligheid, (3) concurrentiestrijd met nieuwkomers binnen het sociaal domein, (4) meer informele, ‘grassroots’-partijen die niet passen binnen het systeem, en (5) jongerenwerkers die uitstekend overweg kunnen met de 2%, maar niet met hun eigen organisatie, en er de brui aan geven.

5.1 Jongerenwerk betaald vanuit veiligheid

In een gemeente Capelle aan den IJssel heeft de afdeling veiligheid uit frustratie zelf een eigen jongerenwerker ingehuurd met de juiste competenties om de 2% te bereiken, te begeleiden en grenzen te stellen aan hun gedrag (Van den Broek, 2018). In diezelfde gemeente heeft ook handhaving een eigen jongerenwerkpartij aangetrokken die naar eigen zeggen ‘streetwise’ én ‘booksmart’ is. Die partij moest handhavers van de gemeente begeleiden in het contact leggen met jongeren uit de doelgroep om hun gedrag beter te leren corrigeren. De welzijnsorganisatie die op dat moment in Capelle het reguliere jongerenwerk aanbiedt, is uiteraard bepaald niet te spreken over beide ontwikkelingen.

In een stadsdeel van de gemeente Amsterdam heeft iets soortgelijks gespeeld³⁴. Ook daar huurde de afdeling veiligheid een eigen partij in om de 2% van een zekere buurt te bereiken. De welzijnsorganisaties die op deze locatie het reguliere jongeren- en straathoekwerk aanboden, gingen echter nog een stapje verder in het uiten van hun ongenoegen. Zij hebben zich op hoge poten beklaagd bij hun subsidieverstrekker van de afdeling sociaal domein. Onder druk van die afdeling hebben de ambtenaren van veiligheid vervolgens hun opdracht weer moeten intrekken, ondanks dat er in hun beleving eindelijk contact was gemaakt met de doelgroep door de nieuwe partij. Dit alles heeft in die gemeente geleid tot een lopende discussie over de wenselijkheid om projecten of opdrachten vanuit veiligheid nog langer te organiseren via de ‘sociale basis’. Men heeft de ervaring dan de grip te verliezen op prestatieafspraken met welzijnsorganisaties. Ambtenaren vanuit de afdeling veiligheid moeten in hun beleving nodeloos veel extra moeite doen om dingen voor elkaar te krijgen en soms zonder effect.

5.2 Jongerenwerk binnen veiligheid

Weer een andere vreemde situatie ontstaat als de afdeling veiligheid van een gemeente zélf een partij in huis blijkt te hebben die een bijdrage kan leveren die lijkt op wat men verwacht van het jongerenwerk. In de gemeente Nijmegen werden ‘straatcoaches’ gefinancierd vanuit de afdeling mobiliteit (later veiligheid). Oorspronkelijk waren zij bedoeld voor handhaving, net zoals de straatcoaches op veel andere plekken vooral vanuit het veiligheidsdomein worden ingezet ter bestrijding van (jeugd)overlast³⁵. Vandaar dat men binnen de gemeente vond dat ze eigenlijk bij de afdeling veiligheid paste. In Nijmegen hebben de straatcoaches zich echter ontwikkeld als een partij die feitelijk naast hun

³⁴ Deze casus komt van een projectleider Jeugd en Veiligheid en wordt om de sensitieve aard nog even geanonimiseerd.

³⁵ Zie: <https://www.aanpakoverlast.nl/>.

handhavende activiteiten ook jongerenwerk voor zijn rekening nam (De Jong, 2018a). Ze organiseerden activiteiten, deden ambulante ronden en begeleiden jongeren in een soort coachingstraject³⁶.

Dit leidde twee jaar geleden tot ongemakkelijke discussies tussen gemeente en de lokale welzijnsorganisatie over tekortkomingen in de uitvoering van hún opdracht in relatie tot de 2%. Deze situatie bracht ook een getouwtrek teweeg tussen de gemeentelijke afdelingen veiligheid en sociaal domein. De afdeling veiligheid wilde de kosten niet dragen voor een partij die welzijnswerk doet en vindt dat zo'n partij moet worden afgestoten naar (het budget van) sociaal domein. Sociaal domein vond dan dat die partij geïncorporeerd moest worden door de grote welzijnsorganisatie. Die betaalden zij al veel geld en dient vanuit dat budget de goede werken voort te zetten. Uiteindelijk heeft deze onderhandeling niet geresulteerd in een transitie, maar in een transformatie. De straatcoaches zijn inmiddels omgevormd tot 'jeugdcoaches'³⁷ die werken vanuit de afdeling veiligheid. Hun doelstellingen zijn geënt op handhaving, maar tevens op een vorm van 'jongerenwerk plus'. De oorspronkelijke oprichters van de straatcoaches zijn inmiddels wat anders gaan doen.

5.3 Nieuwkomers binnen het sociaal domein

Ook als deze dynamiek niet *tussen* gemeentelijke afdelingen speelt, maar *binnen* de afdeling sociaal domein blijft, kan dit onderling nog steeds problemen opleveren. In de gemeente Schiedam is vanuit sociaal domein een nieuwe partij ingeschakeld voor 'intensief jongerenwerk' voor de 2%. Omdat deze 'intensieve jongerenwerker' de doelgroep beter bereikt en meer gezag heeft, is hij naast het reguliere jongerenwerk geplaatst (De Jong et al., 2022a). In de wandelgangen van de gemeente is daar flink over geklaagd door die reguliere welzijnsorganisatie ('dat kunnen wij toch ook?'). Zo ontstaat al snel een concurrentiestrijd.

Soortgelijke frictie tussen een kleine stichting en grote welzijnsorganisatie heeft zich in de afgelopen jaren onder meer ook afgespeeld in de gemeenten Den Haag (De Jong, 2014b), Alphen aan den Rijn (De Jong, 2017) en Nijmegen (De Jong, 2018a)³⁸. Inmiddels lijkt die strijd in Nijmegen te zijn beslecht met behulp van een stevige regie vanuit de gemeente en een bindend convenant tussen de partijen. Andere gemeenten proberen zo'n concurrentiestrijd tussen David (de kleinere stichting) en Goliath (de grote welzijnsorganisatie) te verhelpen door alle partijen samen onder te brengen in één opdracht, bijvoorbeeld een zogenaamde 'tender' (De Jong, 2018b; 2019). Met die gemeenschappelijke aanbesteding proberen zij de partijen gezamenlijk óók verantwoordelijk te maken voor de aanpak van de 2%, naast hun reguliere aanbod. Uit de praktijk is tot nu toe niet gebleken dat het conflict onder die paraplu automatisch stopt. Ondanks 'best practices' op sommige plaatsen³⁹ is vooralsnog niet geheel duidelijk wat bij zo'n concurrentiestrijd een goede en duurzame oplossing biedt.

³⁶ Zie: Bens, E., Hurk, H. van den & Health & Martina Consult (2015) *Straatcoach Masterplan Nijmegen 2015-2018*. Gemeente Nijmegen: Straatcoaches, en Bens, E. & Hurk, H. van den (2015) *Straatcoach Factsheet Nijmegen 2015-2018*. Gemeente Nijmegen: Straatcoaches.

³⁷ Ook in Tilburg werken ze met jeugdcoaches voor jongeren die dreigen af te glijden naar de criminaliteit en niet in beeld zijn bij het reguliere jongerenwerk als een vast onderdeel van de integrale aanpak: <https://hetccv.nl/nieuws/jonge-aanwas-uit-de-criminaliteit-houden-berichten-uit-de-praktijk/>.

³⁸ Een bekend voorbeeld is Futsal Chabbab en diens verhouding tot Bindkracht 10 (voorheen Tandem). Zie: Slegers, R. (2014) *Futsal Chabbab. Verbindende jongeren-wijkaanpak. Methode Saïd*. Nijmegen/Ede: Futsal Chabbab/Welstede/Stichting Sportactiviteiten Rijk van Nijmegen/Hogeschool van Arnhem en Nijmegen.

³⁹ In Amsterdam Oost heeft de gemeente SK Coaching (<https://skcoaching.net/>) ingezet naast het reguliere jongerenwerk om de 2% te bereiken. Het heeft tijd gekost voordat de kou uit de lucht was, maar de organisatie is in de samenwerking echt onderdeel geworden van de wijk.

5.4 Buitenstaanders die niet goed samengaan

Onwenselijke situaties kunnen ook ontstaan als lokale partijen zich gaan mengen in het bereiken, begeleiden en corrigeren van de doelgroep, terwijl zij geen formele welzijnsorganisaties zijn. Die partijen leveren geen professioneel jongerenwerk en hebben ook geen duidelijke, langdurige (subsidie)relatie met de gemeente die vergelijkbaar is met die van formele welzijnsorganisaties. In de loop der jaren is in diverse gemeenten wel een poging gedaan om samen te werken met (lokale) rolmodellen⁴⁰ die de doelgroep goed kunnen bereiken (De Jong, 2013a; 2016b). Soms gebeurt dat vanuit sportscholen. Andere voorbeelden zijn een eigen honk voor een jeugdpreventieteam, een inzamelingsactie of een voedselbank die vanuit de buurt zelf worden georganiseerd. Het doel van samenwerking met dergelijke 'grassroots'-initiatieven is om het lokale netwerk en gezag van die rolmodellen te benutten. Met die werkzame bestanddelen hoopt men te kunnen werken aan persoonlijke ontwikkeling, maatschappelijke participatie en achterliggende hulpvragen van de doelgroep met het oog op recidivevermindering en gedragsverandering (De Jong, 2013a; 2013b; 2015a)⁴¹. Het gaat dus nadrukkelijk niet om projecten die in de eerste plaats geënt zijn op extra toezicht vanuit de buurt, zoals met buurtvaders of -moeders (De Jong & de Haan, 2000; Van Bruchem et al., 2021). Centraal staan de aansprekende rolmodellen in de leefwereld van de jeugd en hun aantrekkelijke verzamelplaatsen (een sportschool, een honk). Daar kunnen de jongeren op een positieve manier van betekenis zijn in relatie tot hun directe sociale omgeving.

Dergelijke projecten lijken een aantal werkzame bestanddelen te bieden, bijvoorbeeld als we weer de vergelijking maken met de interventie 'Alleen jij bepaalt wie je bent' (Hartog et al., 2017)⁴². Desondanks is zo'n bijdrage aan de gezamenlijke aanpak vaak methodisch niet sterk uitgewerkt⁴³. Daardoor kunnen deze buitenstaanders zich moeilijk meten aan professioneel jongerenwerk van welzijnsorganisaties. Die kunnen hun methoden goed op papier zetten onderbouwd met (praktijkgerichte) onderzoekskennis. Ook missen ze de connecties en het vertrouwen die worden opgebouwd in jarenlange werkrelaties tussen gevestigde welzijnsinstellingen en gemeenten. Die instellingen weten daardoor wie ze moeten hebben en wat de gemeente nodig heeft qua verantwoording. In de benodigde stukken zet men daardoor de juiste toon met taal, targets en prestatieafspraken, passend bij het gangbare beleid van dat moment.

⁴⁰ In recent Zweeds onderzoek (Alstam & Forkby, 2022) is opnieuw het belang uiteengezet van professionals als 'ceremonial masters' (positieve rolmodellen) en zogeheten 'possible selves' (mensen die letterlijk model staan voor een rol die de jongere later kan vervullen). Betrokkenheid bij een problematische jeugdgroep opgeven, betekent voor de 2%-jongere namelijk grote onzekerheid over zijn positie in de sociale omgeving en bredere samenleving. Hij gaat zich op onzeker en onbekend terrein begeven met minder herkenbare rolmodellen (al waren die hoofdzakelijk negatief in de jeugdgroep) en minder voorstellingen in zijn hoofd van hoe de toekomst eruit kan zien (al waren die voorstellingen in de jeugdgroep wellicht vooral gebaseerd op negatieve en onrealistische scenario's rondom criminaliteit). Rolmodellen en ervaringsdeskundigen met ervaring in het succesvol afstand nemen van het straatleven, kunnen ondersteuning bieden in het zich een alternatief, positief perspectief voor de toekomst leren inbeelden en realiseren. Tevens kunnen ze helpen bij de transitie naar een nieuwe identiteit buiten het leven op straat in de jeugdgroep en in een nieuw sociaal verband waar zij ook van betekenis zijn en zich iemand voelen die gezien wordt en erbij hoort, zelfs zonder delinquent gedrag.

⁴¹ Ook gaat het vanuit de afdeling veiligheid vaak om een interventie die een acuut probleem oplost, zoals geweld onder de jeugd of problemen met oud en nieuw. Zie: Haarlems Dagblad: *Fight Club doorbreekt geweld* (9 januari 2015, J. van der Meulen). Haarlems Dagblad: *Relatief rustige start* (2 januari 2015, F.K. Arfman).

⁴² Er is sprake van een regelmatig en duurzaam contact met een rolmodel die een stevige werkrelatie opbouwt als een soort mentor. Die mentor biedt begeleiding op individueel niveau, is op gedrag gericht, zet ook andere positieve rolmodellen in (en is zelf ervaringsdeskundig) en is geënt op een positief proces van verandering (vaak aanvankelijk via sport).

⁴³ Bekende voorbeelden in de gemeente Amsterdam zijn bijvoorbeeld Said en Lody in de Kolenkitbuurt (<https://www.parool.nl/nieuws/sparren-in-de-kolenkitbuurt-waar-de-problemen-tastbaar-zijn~b7fd809e/>) en Ajuau en Etta in Osdorp (<https://www.parool.nl/nieuws/kickbokstraining-helpt-top-400-jongeren-om-op-het-juiste-pad-te-blijven~b2e2d442/>). Dit soort projecten kunnen dan ook ondersteund worden met een externe methodiekbeschrijving, zoals bijvoorbeeld is geprobeerd met de aanpak van Said en Lody (Storms & Janssens, 2018) en de aanpak in de Ajuau en Etta Gym (Hilterman, 2021).

Naast die zwakke positie binnen de integrale samenwerking loopt het ook vaak spaak in de beleving van die buitenstaanders. Zij vinden dan dat de welzijnsorganisaties in hun ogen feitelijk betaald worden om dezelfde doelgroep te bedienen, maar onvoldoende bijdragen (Bensellam, 2010; Van Gemert, 2015). Niet zelden voelen de externe rolmodellen zich ondergewaardeerd ten opzichte van de gevestigde partijen. Ze voelen zich dan onvoldoende serieus genomen, te weinig betaald of op een andere wijze miskend. Meestal klapt het dan na enige tijd, althans in de gemeenten waar het lectoraat onderzoek heeft mogen doen, zoals onder meer Alphen aan den Rijn, Amsterdam, Den Haag, Haarlem, Nijmegen en Zoetermeer.

Inmiddels is het werken met lokale rolmodellen in de aanpak van de 2% nieuw leven ingeblazen in een aantal gemeenten, waaronder Amsterdam, Den Haag, Utrecht en Rotterdam (en zelfs in Brussel is interesse⁴⁴). Door te werken met lokale ‘credible messengers’ wil men de doelgroep kunnen bereiken in hun leefwereld en betrekken bij interventies⁴⁵. De tijd zal leren of deze geloofwaardige boodschappers zich methodisch sterker zullen ontwikkelen dan hun voorgangers of daarin beter worden ondersteund. Ook zal zich uitwijzen of zij beter samengaan met de gevestigde partijen van wie zij feitelijk een concurrent zullen worden.

5.5 Binnenstaanders die niet goed uitkomen

Soms wringt het niet alleen van buiten, maar ook van binnen. Tijdens diverse onderzoeken is gebleken dat jongerenwerkers van de welzijnsorganisaties die regulier jongerenwerk aanbieden – min of meer bij toeval – bij uitstek de aangewezen krachten zijn om de 2% te bereiken, begeleiden én aan te pakken (dus ook aan te spreken op ongewenst gedrag en goed samen te werken met politie). Die 2%-jongerenwerkers zijn niet zelden zelf ervaringsdeskundig⁴⁶. Daarnaast hebben ze een stevig lokaal netwerk op partner-, straat- en gezinsniveau. Zij beheersen vooral de finesses als het gaat om in contact treden met de doelgroep en daar een gezagspositie opbouwen. Helaas komt het voor dat zij ondanks al die competenties ten aanzien van de 2%, uiteindelijk hun werk niet willen, kunnen of zelfs mógen voortzetten⁴⁷.

Als de 2%-jongerenwerkers het bijltje erbij neergooien, kan dat komen omdat hun eigen organisatie geen capaciteit en middelen beschikbaar stelt voor wat zij vinden dat nodig is voor deze doelgroep. Ook heeft het soms te maken met belemmerende werkafspraken die de benodigde flexibiliteit bij deze doelgroep in gevaar brengen. Daarbij gaat het bijvoorbeeld om werktijden (niet afgestemd op ritme van de 2%), werklocaties (niet in de leefwereld van de doelgroep), activiteiten (verplicht ‘streetdance’ in plaats van kickboksen⁴⁸) of urenverantwoording (geen passende categorieën voor de gepleegde inzet). Tevens kan het voorkomen dat op enigerlei moment wordt gevraagd om een

⁴⁴ Zie: <https://www.bruzz.be/gezondheid/hoe-amsterdam-kwetsbare-jongeren-helpt-brugfiguren-naar-ons-luisteren-ze-wel-2022-10-13>.

⁴⁵ Zie: <https://crediblemessengers.nl/>.

⁴⁶ Ervaringsdeskundigheid is eveneens van belang in het reguliere jongerenwerk voor de kwetsbare doelgroep. Dit wordt momenteel onderzocht aan het lectoraat Youthspot van de Hogeschool van Amsterdam: <https://www.hva.nl/akmi/gedeelde-content/projecten/projecten-algemeen/youth-spot/werkplaats-jongerenwerk-ervaringskennis-in-het-jongerenwerk.html>.

⁴⁷ De lector Aanpak Jeugdcriminaliteit kent inmiddels opmerkelijk veel van dergelijke (ex-)jongerenwerkers in zijn persoonlijke netwerk dat is opgebouwd door alle onderzoeken in diverse gemeenten in de loop der jaren (1999-2022). Om begrijpelijke redenen worden zowel de jongerenwerkers, de welzijnsorganisaties als de gemeenten hier niet met naam en toenaam genoemd, aangezien dit schadelijk is voor de positie van deze professionals en hun verdere ontwikkeling binnen het werkveld.

⁴⁸ Een sprekend voorbeeld van een dergelijke mismatch voor de doelgroep is te vinden in een artikel in *De Volkskrant* over 4,2 miljoen euro die de EU beschikbaar heeft gesteld voor een kunst- en cultuurproject om jongeren uit de doelgroep op het Verdiplein in Tilburg-Noord vooruit te helpen: <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/alles-liever-dan-een-kunstproject-zeggen-de-jongeren-op-het-verdiplein-in-tilburg~b37d1f3e/>.

SKJ-registratie⁴⁹ of op zijn minst een afgeronde, relevante HBO-opleiding, terwijl die (nog) niet voor handen is.

In weer andere gevallen geven ze het op omdat cruciale externe partners, bijvoorbeeld bij gemeente (projectleider jeugd en veiligheid) of politie (wijkagent), een wisseling van de wacht meemaken. Jarenlang opgebouwde werkrelaties en onderlinge afspraken over integrale samenwerking en afstemming ten aanzien van de 2%, gaan dan verloren. In het ergste geval doen de nieuwkomers ook nog eens precies de verkeerde dingen in de ogen van deze jongerenwerkers waardoor hun werk met de doelgroep in gevaar komt.

Ten slotte worden de 2%-jongerenwerkers in een aantal gevallen ronduit tegengewerkt vanuit hun eigen organisatie (of zelfs onder druk gezet, om niet te zeggen 'bedreigd'). Het werk wordt hen dan niet alleen onmogelijk gemaakt qua opdracht en ondersteuning. Zij krijgen dan ook expliciet de wacht aangezegd, worden overgeplaatst of zelfs ontslagen. Klachten vanuit de gemeente over het tegen- of wegwerken van succesvolle krachten vallen op dovemansoren, aangezien de gemeente de opdracht verstrekt aan de welzijnsorganisatie en niet aan een individuele kracht.

Dat de welzijnsorganisaties zich soms zo opmerkelijk opstellen heeft mogelijk te maken met het feit dat de aanpak van de 2% geen prioriteit heeft in hun gangbare opdracht voor regulier jongerenwerk. Ook kan het zijn dat de eigenzinnige aanpak van hun 2%-jongerenwerkers net iets teveel afwijkt van het reguliere aanbod, met het risico van precedentwerking. Als de gemeente enthousiast raakt over die ongebruikelijke aanpak en daar in het vervolg expliciet om gaat vragen, dan betekent dat mogelijk toekomstig opdrachtverlies voor een partij die vooral reguliere jongerenwerkers in huis heeft. Ook kan het zijn dat het handelen van de 2%-jongerenwerker feitelijk buiten de eigen opdracht valt en binnen het gebied van een concurrerende organisatie. Dat levert dan weer onderling problemen op tussen die partijen over de afspraken die zijn gemaakt over wie geld krijgt voor wat, zoals in het geval van jongerenwerker Clyde bij het Pleintje⁵⁰.

⁴⁹ Het Kwaliteitsregister Jeugd (SKJ) is het beroepsregister voor jeugdprofessionals in Nederland. Deze onafhankelijke uitvoeringsorganisatie is verantwoordelijk voor de wettelijke registratie van hbo- of wo-opgeleide jeugdprofessionals die werken in complexe en risicovolle situaties.

⁵⁰ Zowel de naam Clyde als de locatie het Pleintje in gemeente X zijn om begrijpelijk redenen geanonimiseerd.

Vroegsignalering niet toegestaan in de opdracht

Clyde is een jongerenwerker voor welzijnsorganisatie A die het jongerenwerk rondom het Pleintje in gemeente X heeft overgenomen in een nieuwe aanbesteding. Clyde geniet lokaal enig aanzien op straat. Hij is opgegroeid in de buurt, kent alle families en jongeren (ook de probleemgezinnen, de 2%-doelgroep en de reeds doorgedroegde jongvolwassen veelplegers). Daarnaast is Clyde een lokaal vechtsporttalent dat ook gezag ontleent aan zijn sportieve prestaties in de ring. Op basis van al die persoonsgebonden kwaliteiten lukt het Clyde om het buurthuis naar eigen zeggen 'schoon te vegen'. Voorheen stond het bekend als een 'boevenhol' waar sprake was van heling, dealen en het openlijk bespreken van allerhande criminele kansen. De jongens die nog volharden in hun gedrag zijn niet welkom tot ze tot inkeer komen en verwijst hij voor hun zaakjes naar de shisha-lounge verderop. De jongens die wel wat van hun leven willen maken, zijn welkom in wat hij bestempelt als hun 'heilige plek'. Ze mogen er chillen, hun verhaal doen, en ook vooral onder zijn begeleiding werken aan zichzelf en hun toekomst in de samenleving.

Dit alles is echter niet genoeg voor Clyde. Hij wil weten hoe het gaat met de broertjes en zusjes van zijn doelgroep. Vandaar dat hij op eigen initiatief gaat doen aan wat criminologen 'vroegsignalering' noemen, een zeer belangrijk werkzaam element in een integrale aanpak. Alleen heeft Clyde een probleem: conform de opdracht is het buurthuis alleen open voor jongeren vanaf 12 jaar. Daarnaast is er soms sport en spel op het Pleintje voor de doelgroep tot 10 jaar, georganiseerd door de andere welzijnsorganisatie B. En dan is er een vreemd gat in de leeftijdsgroep 10-12 waarvoor er helemaal niets is. Dus besluit Clyde om zelf op gezette tijden in het weekend zijn privé-tijd op te offeren en een sportactiviteit te organiseren op het Pleintje. Zo maakt hij contact met de kinderen onder de 12. Helaas valt dat initiatief slecht bij de manager van de welzijnsorganisatie B die daar de aanbesteding heeft voor sport en spel voor de doelgroep tot 10 jaar. Die is van mening dat Clyde en zijn welzijnsorganisatie A mogelijk hun opdracht proberen af te pakken. Dus belt hij boos met de manager van Clyde. De twee managers begrijpen elkaar en Clyde wordt op het matje geroepen. Hem wordt te verstaan gegeven dat hij geen activiteiten meer mag ontplooiën waarbij hij kinderen betreft onder de 12 jaar, ook niet in zijn vrije tijd. Na enige tijd zegt Clyde zijn baan op.

6. Toch een stevig beroep op jongerenwerk voor de 2%

Alle voorgaande voorbeelden uit de praktijk maken overduidelijk dat op veel plekken jongerenwerk voor de 2% een ingewikkelde kwestie is. Dat geldt zowel voor ambtenaren op de afdelingen veiligheid en sociaal domein van een gemeente, als voor de professionele welzijnsinstellingen die regulier jongerenwerk leveren voor de 98%. Die kwestie mondt niet zelden uit in eindeloos ge-pingpong en verwoede pogingen om met elkaar in gesprek te blijven over de mogelijke bijdrage van het reguliere jongerenwerk aan de aanpak van de 2%. Soms blijft alles dan bij het oude, maar met bijgestelde verwachtingen. In andere gevallen stranden deze gesprekken. Dan is de uiteindelijke teleurstelling reden voor de gemeente om subsidierelaties te herzien in een nieuw aanbestedingstraject om met een partner in zee te gaan die meer gespecialiseerd is in Jongerenwerk Plus, Intensief Jongerenwerk of Grenzen Stellend Jongerenwerk, soms met sterke lokale wortels.

Dit soort strubbelingen om naast regulier jongerenwerk een aanbod te vinden voor de 2%, zijn overal herkenbaar in het werkveld. Ondertussen wordt vanuit de politiek een steeds steviger beroep gedaan op het jongerenwerk in relatie tot de 2%-problematiek. Dat geldt in het bijzonder voor de zorgen om steekincidenten en jonge aanwas. Maar ook in de meer algemene aanpak van overlast en criminaliteit van problematische jeugdgroepen, is het jongerenwerk een aangewezen partner. In het vernieuwde Convenant Groepsaanpak⁵¹ staat het jongerenwerk weer expliciet genoemd als dé potentiële partner van de gemeente, politie en het Openbaar Ministerie. Naast burgemeesters van gemeenten, de korpschef, en het College van Procureurs-generaal dient de instelling voor het jongerenwerk of een jongerenwerkorganisatie het convenant te tekenen. Op die manier wordt in een gemeente formeel vastgelegd dat het jongerenwerk moet samenwerken om problematisch groepsgedrag in jeugdgroepen en -netwerken te bestrijden.

Zoals gezegd, wordt verder vooral naar jongerenwerkers gekeken als het gaat om de aanpak van rivaliserende jeugdgroepen en dan in het bijzonder ook de heftige conflicten die gerelateerd worden aan drillrap en messengeweld. Zij worden geacht signalen op te vangen en tijdig te interveniëren. Zo stelt raadslid Sheher Khan (Denk) dat jongerenwerkers bij de opsporing een 'signalerende rol' kunnen spelen⁵²: *"Zij staan dicht bij de leefwereld van drillrappers en pikken dergelijke opruiende video's sneller op. Ze kunnen de video's melden bij de gemeente, die korte lijntjes heeft met de platforms. De platforms zullen het serieuzer nemen als de gemeente Amsterdam het meldt dan wanneer één persoon zich met een verwijderingsverzoek bij hen meldt."* In een landelijke campagne in 2020 #NoShank⁵³ - wat letterlijk 'geen mes' betekent -, kregen ruim 250 jongerenwerkers uit heel het land al de opdracht om toenemende geweld onder jongeren onder de aandacht te brengen, onder meer met videoclips en voorlichting. Zulke campagnes zijn overigens pas echt effectief als die gericht zijn op de meest risicovolle groep die wapens gebruikt en als een onderdeel van intensieve, lokale aanpak van de meest problematische groep (Weerman et al., 2022). Met die groep zullen deze jongerenwerkers daarvoor eerst in verbinding moeten staan. En de welzijnsorganisaties dienen deze 2% dan ook als doelgroep te zien voor hun aandeel in de aanpak.

Ten slotte lijkt jongerenwerk in het bijzonder een centrale positie te moeten innemen in de ambities om in- en doorgroei van jongeren te voorkomen in de georganiseerde (drugs)criminaliteit (Kuppens et al., 2022). De ministers voor Rechtsbescherming en van Justitie en Veiligheid hebben daarvoor een preventieve aanpak ingezet waarbij men zich specifiek richt op *kwetsbare* jongeren die de drugscriminaliteit worden ingezogen. Zo hoopt men tegenwicht te bieden aan ontwikkelingen in sommige wijken waar een parallelle samenleving lijkt te zijn ontstaan waarin meedoen aan deze

⁵¹ *Convenant groepsaanpak (modeldocument) Samenwerkingsafspraken ter bestrijding van problematisch groepsgedrag in jeugdgroepen en -netwerken* (Ministerie van Justitie en Veiligheid, Politie, Openbaar Ministerie en Vereniging van Nederlandse Gemeenten) Versie: 28 juli 2022.

⁵² 'Halsema grijpt naar nieuw middel in strijd tegen geweld drillrappers' (*Het Parool*, 13 oktober 2022).

⁵³ Zie: <https://www.sociaalwerk nederland.nl/actueel/nieuws/8783-noshank-250-jongerenwerkers-uit-80-steden-en-dorpen-starten-campagne-tegen-wapenbezit-en-angstcultuur>.

criminaliteit normaal lijkt⁵⁴. De kinderen, jongeren en jongvolwassenen in sociaaleconomisch zwakkere wijken die gemakkelijk in de georganiseerde criminaliteit terecht komen, worden specifiek getypeerd als 'kwetsbaar'. Het spreekt voor zich dat men dan ook logischerwijs in de stukken een behoorlijk beroep doet op het jongerenwerk gezien hun oorspronkelijke doelgroep: de kwetsbare jeugd. Om tegenwicht te bieden aan de verleiding van snel en veel geld worden jongerenwerkers geacht deze kwetsbare jongeren weer de juiste kant op te trekken.

6.1 Aanzienlijke investeringen verhogen de druk

Het beroep dat op het jongerenwerk wordt gedaan, gaat ook gepaard met aanzienlijke investeringen. In juli 2022 verschijnt het volgende bericht⁵⁵: *"Het kabinet versterkt de aanpak van het voorkomen van jeugdcriminaliteit. De komende jaren maakt minister Weerwind voor Rechtsbescherming hiervoor extra geld vrij oplopend naar een bedrag van 61 miljoen euro structureel per jaar. Dit komt bovenop de 82 miljoen euro die minister Yeşilgöz-Zegerius van Justitie en Veiligheid eerder bekend maakte jaarlijks te investeren in wijken waar risico's voor jongeren het grootst zijn, zodat ze worden geronseld door (drugs)criminelen. Alles bij elkaar wordt straks vanaf 2025 143 miljoen euro per jaar uitgetrokken voor maatregelen om te voorkomen dat kinderen, jongeren en jongvolwassenen in aanraking komen met criminaliteit of daarin doorgroeien."*⁵⁶ Dit bericht heeft geleid tot een directe oproep aan jongerenwerkorganisaties om vanuit een gezamenlijke visie plannen in te dienen voor de aanpak van deze doelgroep: *"We doen een oproep aan onze leden die actief zijn in het jeugd- en jongerenwerk in de 15 gemeenten die nu plannen mogen uitwerken, om contact met ons op te nemen zodat we een gezamenlijke visie kunnen ontwikkelen op de besteding van de 82 miljoen ter preventie van drugscriminaliteit."*⁵⁷

De discussie over de rol van het jongerenwerk in het jeugd- en veiligheidsdomein en vooral de aanpak van de 2%, is daarmee het gemeentelijk niveau ontstegen. Vanuit de Tweede Kamer heeft Songül Mutluer (Tweede Kamerlid namens de PvdA en woordvoerder Justitie & Veiligheid) daarom een gezelschap uitgenodigd om op 8 november 2022 mee te denken over jongerenwerk in relatie tot de doelgroep. Het doel vanuit de Tweede Kamer is om te komen tot *'een gezamenlijk manifest om de positie en waardering van de jongerenwerker te versterken en het nut en de noodzaak van dit werk in de wijk te onderstrepen'*. Antwoorden op belangrijke onderzoeksvragen zouden zo'n manifest moeten voeden. En juist die kennis ontbreekt helaas vooralsnog. Wat bedoelen we nu precies met jongerenwerk voor deze 2%-doelgroep? Wie voert dat uit? En hoe we dat moeten organiseren?

⁵⁴ Zie in De Boer et al. (2022): Kamerstukken II, 29911, nr. 256. (2019, 4 december); Kamerstukken II, 29911, nr. 281. (2020, 18 juni); Kamerstukken II, 29911, nr. 254. (2019, 29 oktober); Rechtbank Amsterdam (2019, 11 juli): ECLI:NL:RBAMS:2019:5301. 6.

⁵⁵ Bron: <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2022/07/01/extra-geld-voor-tegengaan-van-jeugdcriminaliteit>.

⁵⁶ Soms proberen gemeenten zelf nog extra gelden te regelen voor de aanpak van de jonge aanwas bovenop reeds toegezegde miljoenen vanuit de Rijksoverheid. In Amsterdam vroeg burgemeester Halsema haar raad om een aanvullend bedrag van 20 miljoen per jaar voor de strijd tegen de georganiseerde (drugs)criminaliteit (bron: 'Halsema vraagt raad om 20 miljoen per jaar voor strijd tegen drugsmisdaad', in Het Parool, 14 oktober 2021). Voor velen blijft het de vraag wat er gebeurt met al dat geld en wat het nu precies oplevert (zoals in Utrecht: <https://nos.nl/regio/utrecht/artikel/320095-miljoenen-voor-de-utrechtse-wijk-overvecht-wat-gebeurt-er-toch-met-al-dat-geld-en-wat-levert-het-op>).

⁵⁷ Bron: <https://www.sociaalwerknederland.nl/actueel/nieuws/11515-jaarlijks-82-miljoen-extra-voor-aanpak-jonge-aanwas-criminaliteit>.

7. Wat is jongerenwerk voor de 2%? En hoe organiseer je dat?

Hiervoor is ingegaan op urgente problemen en zorgwekkende ontwikkelingen rondom de 2%. Ook zijn de moeizaamheden besproken rondom regulier jongerenwerk en hun aandeel in de aanpak van die doelgroep. Ten slotte is gewezen op de druk vanuit samenleving en politiek om de aanpak van de 2% te herijken naar 'preventie met gezag' (inclusief een significante bijdrage vanuit het jongerenwerk waarvoor ook aanzienlijke middelen beschikbaar komen). Al deze zaken maken het uitermate relevant om een onderzoek te starten naar de vraag wat voor soort jongerenwerk nu echt nodig is voor de 2%. Daarbij is het van belang ook te onderzoeken wie dit moet uitvoeren en hoe dit moet worden georganiseerd.

Mogelijk wordt op een aantal plekken dat wiel al tot op zekere hoogte uitgevonden, zoals in Amsterdam, Arnhem, Groningen, Nijmegen, Rotterdam, Schiedam en Tilburg. In de regel ontstaan dergelijke interventies lokaal om aan de individuele behoeften te voldoen van jongeren met inachtneming van de samenwerking op het snijvlak van het sociaal domein en het veiligheidsdomein. Op die locaties is bestudering nodig van het jongerenwerk voor de 2% (of wat het dan ook is dat daar nodig bleek om het gat te vullen). Het zal geen 'one-size-fits-all'-modellen opleveren voor outreachend werk gericht op deze doelgroep gecombineerd met andere diensten en hulpverleningsmethoden. Toch is het zaak met praktijkgericht onderzoek op die plekken de ontbrekende, overkoepelende inzichten op te halen die aan deze projecten ten grondslag liggen. Zulke inzichten maken in meer algemene zin duidelijk wat jongerenwerk voor de 2% precies behelst aan activiteiten, interventies en methodiek met alle benodigde ruimte voor lokaal maatwerk. Ook kan zulk onderzoek duidelijk maken wat dat vraagt van de betrokken professionals qua opleiding, ervaringsdeskundigheid, straat-, systeem-, en politieke sensitiviteit, algehele kennis van een integrale aanpak. Ten slotte dient zo'n onderzoek ook antwoord te geven op de vraag hoe jongerenwerk voor de 2% moet worden ingericht en gefinancierd, meer vanuit het sociale domein en/of juist het veiligheidsdomein⁵⁸. Al deze overwegingen leveren de volgende onderzoeksvragen op.

Jongerenwerk voor de 2% ten opzichte van regulier jongerenwerk

- Wat is de doelgroep van jongerenwerk voor de 2%?
- Hoe onderscheidt die doelgroep zich van de doelgroep van het reguliere jongerenwerk?
- Is jongerenwerk voor de 2% daarmee meer een domeinoverstijgend en integraal jeugd- en veiligheidsvraagstuk, dan een jeugd-vraagstuk uit het sociaal domein, zoals het reguliere jongerenwerk?
- Zo ja, wat betekent dit dan voor het reguliere jongerenwerk (en/of het straathoekwerk)?

⁵⁸ Het is niet zonder meer zaak om te pleiten voor het onderbrengen bij de afdeling veiligheid. Bij de 2% gaat het weliswaar over de jongeren die al flink in beeld zijn bij politie, mogelijk met een strafblad dan wel meerdere antecedenten (of soms meer preventief ondergebracht in een 'groepsaanpak'). Alleen een ondoordachte positionering bij de afdeling veiligheid brengt het risico met zich mee dat de inzet van de '2%-jongerenwerkers' (bijvoorbeeld in de vorm van 'jeugdcoaches') zich hoofdzakelijk moeten richten op veiligheidsdoelen. Dan moeten ze vanuit hun verbinding met de doelgroep vooral scoren op overlastbestrijding en recidivevermindering. Het belang van de persoonlijke ontwikkeling (identiteit), maatschappelijke participatie (inclusie) en ondersteuning bieden bij de achterliggende hulpvragen, mag niet uit het oog worden verloren. In dat opzicht lijkt het geenszins een uitgemaakte zaak.

- Als deze werksoorten uit het sociaal domein nu niet toereikend zijn voor de 2%, wat is er dan daarnaast of aanvullend wél nodig om deze doelgroep te bereiken?⁵⁹

Wat werkt: activiteiten, interventies en methodiek van jongerenwerk voor de 2%

- Welke activiteiten, interventies en methodieken passen bij jongerenwerk voor de 2% waarbij werkzame elementen aanwezig zijn?⁶⁰
- Welke doelstellingen kunnen daaraan gekoppeld worden ten aanzien van resultaten op het veiligheidsdoel en het sociaal doel?
- Zijn die resultaten meetbaar te maken? En zo ja, hoe?

Wie werkt: (persoonsgebonden) competenties van de 2%-jongerenwerker

- Wat voor opleiding hebben betrokken professionals idealiter?⁶¹
- Wat voor aanvullende kwaliteiten moeten aanwezig zijn in een team dat het jongerenwerk voor de 2% vormgeeft (naast HBO-opgeleide en/of SKJ-geregistreerde professionals), dus wat betreft ervaringsdeskundigheid, straat-, systeem-, en politieke sensitiviteit, algehele kennis van een integrale aanpak?
- Kunnen bij jongerenwerk voor de 2% ook werkers actief zijn zonder HBO-opleiding maar die wel uitblinken op basis van ervaringsdeskundigheid, straatsensitiviteit en lokaal netwerk?⁶²
- Wat betekent dit ten eerste concreet voor het profiel van de benodigde jongerenwerkers qua competenties in relatie tot jeugd, gezinnen, school, sport en de buurt (straatsensitiviteit)?
- Wat betekent dit vervolgens voor het profiel van de benodigde jongerenwerkers qua competenties in relatie tot partners in het sociaal en veiligheidsdomein (systeemsensitiviteit)?
- En zijn ook competenties vereist in relatie tot verhoudingen in het politiek klimaat binnen de eigen organisatie, in de stad en de maatschappij als geheel?

⁵⁹ Met als doelstelling winst behalen op het veiligheidsdoel recidivevermindering (minder overlast en criminaliteit) en het sociaal doel gedragsverandering (verbetering op diverse leefgebieden als het gaat om risico- en beschermende factoren).

⁶⁰ Zoals bijvoorbeeld regelmatig en duurzaam contact met een jongerenwerker die een stevige werkrelatie opbouwt als een soort mentorachtige welzijnsprofessional, begeleiding op individueel niveau en op gedrag gericht, inzet van positieve rolmodellen en nadruk op een positief proces van verandering.

⁶¹ Cultureel maatschappelijke vorming zoals bij regulier jongerenwerk of eerder social work of toegepaste psychologie met een accent op een afstudeerrichting als 'Werken in het sociaal veiligheidsdomein'?

⁶² Met andere woorden: moeten de uitvoerders (ook rolmodellen en ervaringsdeskundigen) die direct in verbinding staan met de 2%-jongeren ook allemaal per se een HBO-opleiding op zak hebben (zoals nu vaak een vereiste is in het professionele jongerenwerk)? Of volstaat een constructie waarbij de uitvoerder wel is geselecteerd op cruciale competenties wat betreft straat- en systeemsensitiviteit, en daarnaast wordt versterkt door een HBO-opgeleide verbindingsofficier die de positie van de interventie versterkt en verantwoordt in het overkoepelende gezelschap van partners binnen een integrale aanpak?

- Is de aanwezigheid van dergelijke competenties meetbaar te maken?⁶³

Wat wel: naast verbondenheid ook positief perspectief⁶⁴

- Hoe leidt jongerenwerk voor de 2% tot verbetering op het gebied van diverse basisvoorzieningen (wonen, werk of opleiding)?
- Hoe leidt jongerenwerk voor de 2% tot verbetering op het gebied van diverse leefgebieden door koppeling aan specialistische hulpverlening (schulden, verslaving, trauma, beperkingen en gedragsproblematiek)?
- Hoe draagt jongerenwerk voor de 2% bij aan positief perspectief vanuit verbondenheid en met een nadruk op een positief proces van verandering (nadruk op wat wil en kan je wél om belangrijk te zijn voor mensen in je omgeving, in plaats van wat mag je niet om jezelf en die omgeving te schaden)?
- Hoe wordt, naast aandacht voor basisvoorzieningen en hulpverlening, ook gebouwd aan een sociale omgeving waarin iemand belangrijk is voor anderen op basis van zijn wensen en talenten met pro-sociaal gedrag (helpen, delen, geven en samenwerken)?
- Hoe draagt het jongerenwerk voor de 2% zorg voor het blijven aanwakkeren van intrinsieke motivatie vanuit gevoelens van autonomie, competentie en verbondenheid?

Organisatie binnen de gemeente: sociaal domein en/of veiligheid

- Is het verstandig jongerenwerk voor de 2% aan te sturen en aan te besteden vanuit een gemeentelijke afdeling die gaat over jeugd en veiligheid?
- Of is het toch beter om dit vorm te geven vanuit dezelfde afdeling als het reguliere jongerenwerk en/of het straathoekwerk?

⁶³ Met betrekking tot de competenties ten aanzien van verbondenheid oproepen binnen de werkrelaties met jongeren uit de doelgroep, zal het 'Meetinstrument Verbondenheid' zich hier goed voor lenen (De Jong, 2020; 2021b; De Jong & Denkers, 2020; De Jong et al. 2021; De Jong et al., 2022a; 2022b; 2022c; 2022d; 2022e; Denkers & De Jong, 2020).

⁶⁴ De vraag 'Wat is positief perspectief voor deze doelgroep?' zal in meer algemene zin, dus niet alleen met betrekking tot een specifieke bijdrage van het jongerenwerk, centraal komen te staan in de volgende lectorale rede van het lectoraat Aanpak Jeugdcriminaliteit (De Jong, verwacht 2023). Daarin zal een visie en een onderzoeksprogramma worden gepresenteerd over het belang van *positief perspectief* (vanuit verbondenheid en met een stevige sociale basis) binnen de integrale aanpak van overlast en jeugdcriminaliteit.

8. Afsluiting: naar een onderzoeksopzet

Het voornemen is om dit ‘position paper’ over de kwestie van jongerenwerk voor de 2%, alsmede de bijbehorende onderzoeksvragen, verder uit te werken naar een onderzoeksopzet voor het lectoraat Aanpak Jeugdcriminaliteit in 2023-2024. In een eerste fase zal meer literatuuronderzoek worden gedaan om te achterhalen wat nu precies al bekend is over jongerenwerk voor deze doelgroep en hoe dit zich exact verhoudt tot de literatuur over regulier jongerenwerk en straathoekwerk. Daaruit zal duidelijk naar voren komen wat ontbreekt en waar we naar op zoek moeten gaan. In een volgende fase is het zaak om veldwerk te gaan doen, onderverdeeld in drie delen.

In deel één worden professionals vanuit diverse achtergronden geïnterviewd. Zij laten hun licht schijnen op wat in hun ervaring nodig is voor de 2% wat betreft jongerenwerk. Uiteraard is het ook zaak met jongeren uit de doelgroep te spreken over dezelfde kwestie: wat denken zij dat ze nodig hebben of zouden hebben gehad? Die ervaringen kunnen betrekking hebben op wat professionals en jongeren missen in de praktijk of wat juist ‘best practices’ blijken te zijn.

In deel twee wordt veldwerk gedaan bij een aantal organisaties die uit zichzelf al zijn begonnen met het ontwikkelen van een specialisme als het gaat om jongerenwerk voor de 2%. Ook daar wordt gekeken naar wat goed gaat en wat minder goed volgens de professionals en de jongeren uit hun doelgroep. Daarbij wordt nadrukkelijk aandacht besteed aan hoe de samenwerking met partners verloopt.

In deel drie wordt een tussentijdse analyse van het materiaal uit deel één en twee gepresenteerd aan een klankbordgroep. Die bestaat uit ambtenaren uit diverse lagen van de gemeente (sociaal domein en veiligheid) en aan diverse partners buiten de gemeente (jeugdagenten, jeugdboa’s, zorg, hulpverlening, jongerenwerk, school, sport, woningcorporaties en potentiële werkgevers). Het doel is enerzijds om te reflecteren op die opbrengsten en de resultaten aan te scherpen (mogelijk betekent dat ook een stap terug naar deel twee). Anderzijds kunnen deze betrokkenen meedenken over hoe jongerenwerk voor de 2% het beste is te organiseren met oog voor de verhoudingen binnen een gemeente en ook met de cruciale externe ketenpartners.

De verwachte opbrengsten zijn onder meer een adviesrapport met aanbevelingen en aanknopingspunten voor een implementatieplan. Duidelijk moet zijn wat jongerenwerk voor de 2% betekent⁶⁵ (waarom en hoe) en wie dat dient uit te voeren (concrete profielbeschrijving met bijbehorende competenties zonder lokaal maatwerk teveel geweld aan te doen). Ook bestaan opbrengsten uit adviezen om jongerenwerk voor de 2% in stelling te brengen (met ruimte voor lokaal maatwerk). De adviezen gaan ook over het bevorderen van samenwerking binnen sociaal domein (met het oog op het risico van concurrentie), en tussen sociaal domein en veiligheid (aandacht voor regie, samenwerking en informatiedeling). Naast de verwachte opbrengsten voor het werkveld zal het onderzoek ook inzichten en aanbevelingen opleveren voor het hoger beroepsonderwijs.

Zoals gezegd zal de komende tijd benut worden om dit onderzoeksvoorstel verder uit te werken en te bespreken met de Adviescommissie en de Centrale Ethische Onderzoekscommissie van Hogeschool Leiden. Verder zal gekeken worden naar mogelijkheden voor de financiering van het onderzoek. Ten slotte zullen verschillende contacten in het netwerk van het lectoraat alvast worden benaderd voor medewerking, niet in de laatste plaats op de locaties waar zich nu al een vorm lijkt te hebben afgetekend van jongerenwerk voor de 2%.

⁶⁵ Wellicht blijkt dat we met een andere term dan ‘jongerenwerk voor de 2%’ meer recht doen aan wat er nodig is gezien aanvullende doelen naast persoonlijke ontwikkeling en maatschappelijke participatie.

9. Literatuur

Aanjaagteam Ondernijning (2021). *Preventie met gezag. Een strategie voor weerbare wijken*. Den Haag: Programma directoraat-generaal Ondernijning en het Landelijk Informatie- en Expertise Centrum (LIEC).

Abdallah, S. (2017). *Struggles for success. Youth work rituals in Amsterdam and Beirut*. DOI:10.13140/RG.2.2.18052.45443.

Adjiembaks, S. (2021). Uitvoerders van liquidaties, wat is hun profiel? *Secondant* (21 juni 2021): <https://ccv-secondant.nl/platform/article/uitvoerders-van-liquidaties-wat-is-hun-profiel>.

Adjiembaks, S.D., Boer, A.H. & Oude Lansink, M.J. (2022). *(On)zichtbare beelden van jonge aanwas in de drugscriminaliteit. Een meta-analyse van tien deelonderzoeken in de regio Midden-Nederland*. Utrecht: ESSA Research/programma Straatwaarde(n) van het RIEC Midden-Nederland.

Alstam, K. & Forkby, T. (2022). Possible selves. Gang passages, projective imaginations, and self-transformations. *Nordic Social Work Research*, DOI: 10.1080/2156857X.2022.2111338.

Bellaart, H. (2013). Jongeren weer op de rails. Verminderen van recidive bij ontspoorde migrantenjongeren. *FORUM*. Geraadpleegd op 27 september 2022 van: <https://www.kis.nl/sites/default/files/bestanden/Publicaties/Forum-jongeren-weer-op-de-rails.pdf>

Bensellam, S. (2010). *Kleine Jongen. Het verhaal van mijn leven*. Amsterdam: Van Genneep.

Bijsterveldt, M. van (red.) (2013). *Investeren in opvoeden en opgroeien loont! Kosteneffectiviteit van de preventie van pedagogische, psychosociale en psychosomatische problematiek door de jeugdgezondheidszorg*. Utrecht: Verdonck, Klooster & Associates/de Opvoedzaak (in opdracht van ActiZ en GGD Nederland).

Boer, H. de, Ferwerda H. & Kuppens, J. (2022). Do or Don't. *Kennissynthese ingroeimechanismen en rekruteringsprocessen van jongeren in de georganiseerde criminaliteit*. Arnhem: Bureau Beke (in opdracht van Ministerie van Justitie en Veiligheid, Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum).

Bonta, J., & Andrews, D. A. (2007). Risk-need-responsivity model for offender assessment and rehabilitation. *Rehabilitation*, 6(1): 1-22.

Boschman, S. E., Piersma, T. W., Weijters, G., Tollenaar, N., & Teerlink, M. (2022). *Verskil in recidivetrends onder jeugdigen. Inzicht in ontwikkelingen in recidive onder verschillende groepen jeugdige justitiabelen*. Den Haag: Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum.

Broek, J.B.A. van den (2018). *Kinderen weer gewoon kind laten zijn: het belang van verbondenheid in de aanpak van jeugdcriminaliteit binnen Capelle aan den IJssel*. Leiden: Lectoraat Aanpak Jeugdcriminaliteit, Hogeschool Leiden (in opdracht van gemeente Capelle aan den IJssel).

Broek, J.B.A. van den & J.D.A. de Jong (2016). *Verbondenheid in het jongerenwerk en de begeleiding van risicojeugd in de groepsaanpak van de gemeente Waalwijk*. Leiden: Lectoraat Aanpak Jeugdcriminaliteit, Hogeschool Leiden (in opdracht van gemeente Waalwijk).

- Broek, J.B.A. van den & Jong, J.D.A. de (2018). *Op de goede weg: opbrengst expertmeeting de Mare*. Leiden/Alkmaar: Lectoraat Aanpak Jeugdcriminaliteit, Hogeschool Leiden (in opdracht van gemeente Alkmaar).
- Bruchem, M. van, Hendriks, L. & Rosenkrantz Lindegaard, M. (2021). *Investeren in vreedstijd. Een studie naar de motivaties en ervaringen van vrijwillige toezichthouders tijdens de avondklok*. Amsterdam: Nederlands Studiecencentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving.
- Bruinsma, M. & Tops, P. (2022). *Jong ontspoord in het drugsmilieu. En wat wij daar als samenleving tegenover moeten zetten*. Den Haag: Stichting Maatschappij en Veiligheid.
- Deci, E.L. & Ryan, R.M. (2000). The 'what' and 'why' of goal pursuits. Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11: 227-268.
- Denkers, A. & Jong, J.D. de (2020). Delinquentie, vrienden en 'boosheid met liefde'. *Tijdschrift voor Criminologie*, 62(2-3): 279-298.
- Dörenberg, V., Frederiks, B., & Moonen, X. (2016). Voortzetting van (verplichte) hulp aan risicojongeren die 18 jaar worden. *Nederlands Juristenblad*, 40: 2967-2974.
- Dorp, M. van (2019). Hij leert er niets van. In: Dorp, M. van, Aytumur, S. & Swart, N., *Jeugdige delinquenten* (pp. 93-104). Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Drogt, M. & Jong, J.D.A. de (2016). Burgerinitiatief Rolmodellen Schalkwijk: Verslag verloop van september 2015 tot januari 2016. Leiden: Lectoraat Aanpak Jeugdcriminaliteit, Hogeschool Leiden.
- Eijsink Smeets, M., & Bervoets, E. (2011). *De onaantastbaren. De destructieve doorwerking van onaantastbaren in wijk en buurt*. Den Haag: NICIS Institute.
- Filges, T., Dalgaard, N.T. & Viinholt, B.C.A. (2022). Outreach programs to improve life circumstances and prevent further adverse developmental trajectories of at-risk youth in OECD countries: A systematic review. *Campbell Systematic Reviews*, 18 (4): 1-28.
- Gemert, F.H.M. van (2015). *Straat krediet. Biografie van Said Bensellam*. Meppel: Just Publishers.
- Groenewegen, G. & Jong, J.D.A. (2018). *Subsidie in de Slaaghwijk. Onderzoek naar de gesubsidieerde organisaties die zich bezighouden met jeugd in de Slaaghwijk, gemeente Leiden*. Leiden: Lectoraat Aanpak Jeugdcriminaliteit, Hogeschool Leiden (in opdracht van de programmamanager Wijkregie van de gemeente Leiden).
- Ham, T. van (2014). *Wisseling van de Wacht. Een verkennend onderzoek naar de opkomst van een nieuw type veelpleger*. Arnhem: Bureau Beke.
- Hamdiui, T. & Broek, J.B.A. van den (2019). *Online Jongerenwerk: Werken in de online leefwereld van jongeren. Handvatten voor jongerenwerkers en managers*. Utrecht/Rotterdam: Nederlands Jeugdinstituut/Stichting Jongerenwerk op Zuid.
- Hartog, B., Vredendaal, W. van, & Cremers, D. (2017). *Justitieinterventies.nl: beschrijving Alleen jij bepaalt wie je bent*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut, Movisie en Trimbos instituut. Gedownload op 15 november 2022 van: www.justitieinterventies.nl.

Jolink-Verkuijlen, K. (2021). *Streetcare. Eén methode voor straathoekwerk, jeugdzorg en gemeenten*. Amsterdam: SWP.

Jong, J. de (2021). *Drillboekje voor professionals. Contextinformatie en handvatten voor professionals*. Amsterdam: gemeente Amsterdam, Actiecentrum Veiligheid en Zorg.

Jong, J.D.A de (2007). *Kapot moeilijk. Een etnografisch onderzoek naar opvallend delinquent groepsgedrag van 'Marokkaanse' jongens*. Amsterdam: Aksant.

Jong, J.D.A. de (2012a). *Jong geleerd, fout gedaan. Naar een probleemgerichte aanpak van problematische jeugdgroep "Jacques Urlusplantsoen"*. Bureau Leiden-Zuid. Amsterdam: Rebond (in opdracht van gemeente Leiden, Openbare Orde en Veiligheid/Nationale Politie, Hollands-Midden/Openbaar Ministerie).

Jong, J.D.A. de (2012b). *Verbinden wat al voor handen is. Haalbaarheid van een Jeugdpreventieteam (JPT) in Amsterdam Oost: Indische buurt en Transvaal*. Amsterdam: Rebond (in opdracht van gemeente Amsterdam, Stadsdeel Oost/Stichting Connect Initiatieven).

Jong, J.D.A. de (2012c). *Ons kent ons. Naar probleemgerichte analyse van een crimineel (jeugd)netwerk: Beresteinlaan*. Amsterdam: Rebond (in opdracht van gemeente Ministerie van Justitie en Veiligheid/Politie Haaglanden, Analyse en Research).

Jong, J.D.A. de (2013a). *Rolmodellen en het risico op recidive. De inzet van een mentor als positief rolmodel ter vermindering van criminaliteit en recidive van jonge Amsterdamse veelplegers*. Amsterdam: Rebond (in opdracht van gemeente Amsterdam, Directie Openbare Orde en Veiligheid).

Jong, J.D.A de (2013b). *Gekopieerd gezag of originele autoriteit? In: Sieckelinck, S., van Buren, S. & el Madkouri, H., Onbevoegd gezag. Hoe burgers zelf de gezagscrisis aanpakken* (pp. 242–251). Den Haag/Utrecht: Boom Lemma/Forum.

Jong, J.D.A de (2013c). *De prinsjes van de Kingstreet. Naar een probleemgerichte aanpak van overlast en jeugdcriminaliteit in de Koningstraat: Hoefkade*. Amsterdam: Rebond (in opdracht van Politie Haaglanden, Analyse en Research).

Jong, J.D.A de (2014a). *Stedelijke problemen, sterke schouders. Naar een probleemgerichte aanpak van problematische (jeugd)groepen in Buytenwegh: Wegstapelplein*. Amsterdam: Rebond (in opdracht van Politie Haaglanden, Analyse en Research/gemeente Zoetermeer, Directie Openbare Orde en Veiligheid).

Jong, J.D.A de (2014b). *Next Projecten. Van onderop en van binnenuit werken aan veiligheid, leefbaarheid en participatie in de Schilderswijk*. Amsterdam: Rebond (in opdracht van gemeente Den Haag, Programmabureau Wijkaanpak, Deal Schilderswijk).

Jong, J.D.A de (2015a). *Rolmodellen voor risicojeugd in Haarlem: de sleutel tot Schalkwijk?* Amsterdam: Rebond (in opdracht van gemeente Haarlem, Afdeling Veiligheid en Handhaving).

Jong, J.D.A de (2015b). *Burgerinitiatief Rolmodellen Schalkwijk: Verslag verloop van januari tot augustus 2015*. Amsterdam: Rebond (in opdracht van gemeente Haarlem, Afdeling Veiligheid en Handhaving).

Jong, J.D.A de (2016a). *Verkeerd verbonden. Over foute straten en foute systemen*. Leiden: Lectoraat Aanpak Jeugdcriminaliteit, Hogeschool Leiden (lectorale rede uitgesproken op 11 februari 2016).

Jong, J.D.A. de (2016c). The Real Deal: On Positive, Street-Oriented Role Models in Response to Dutch Gangs and Youth at Risk. In: Maxson, C. & Esbensen, F.A. (eds.), *Gang Transitions and Transformations in an International Context* (pp. 235-253). New York City: Springer.

Jong, J.D.A. de (2017). *Meer voorkomen met verbondenheid. Preventieve aanpak van Marokkaans-Nederlandse risicojeugd uit de Snijdelwijk in Boskoop*. Leiden: Lectoraat Aanpak Jeugdcriminaliteit, Hogeschool Leiden (in opdracht van gemeente Alphen aan den Rijn, Afdeling Maatschappelijke Ontwikkeling, Team Jeugd en Jongeren).

Jong, J.D.A. de (2018a). *Na wrijving komt glans. Evaluatie van het experiment integraal jongerenopbouwwerk onder procesregie in Dukenburg en Hatert, gemeente Nijmegen*. Leiden: Lectoraat Aanpak Jeugdcriminaliteit, Hogeschool Leiden (in opdracht van de gemeente Nijmegen).

Jong, J.D.A. de (2018b). *Samenwerking en samenhang in de integrale aanpak Snijdelwijk. Tussentijdse evaluatie van de preventieve aanpak van Marokkaans-Nederlandse kwetsbare jeugd uit de Snijdelwijk in Boskoop*. Leiden: Lectoraat Aanpak Jeugdcriminaliteit, Hogeschool Leiden (in opdracht van gemeente Alphen aan den Rijn, Afdeling Maatschappelijke Ontwikkeling, Team Jeugd en Jongeren).

Jong, J.D.A. de (2019). *Regie en informatiedeling in de integrale aanpak Snijdelwijk. Eindevaluatie van de preventieve aanpak van Marokkaans-Nederlandse kwetsbare jeugd uit de Snijdelwijk in Boskoop*. Leiden: Lectoraat Aanpak Jeugdcriminaliteit, Hogeschool Leiden (in opdracht van gemeente Alphen aan den Rijn, Afdeling Maatschappelijke Ontwikkeling, Team Jeugd en Jongeren).

Jong, J.D.A. de (2020). *Tijdslijn vragenlijst Project V. De ontwikkeling van het meetinstrument voor verbondenheid in de aanpak jeugdcriminaliteit 2016-2019*. Leiden: Lectoraat Aanpak Jeugdcriminaliteit, Hogeschool Leiden.

Jong, J.D.A. de (2021a). *Visiting professional OM 'excessief geweld' door jeugdige verdachten*. Leiden: lectoraat Aanpak Jeugdcriminaliteit, Hogeschool Leiden (in opdracht van het Openbaar Ministerie, Landelijk Parket).

Jong, J.D.A. de (2021b). Een cijfer voor verbinding in de aanpak van jeugdcriminaliteit. In: Stel, J. van der (red.), *Wetenschap en praktijk. Gids voor (aankomende) professionals in zorg, welzijn en sociaal werk* (pp. 119-120). Amsterdam: SWP.

Jong, J.D.A. de & Broek, J.B.A. van den (2016). *Oog voor verbondenheid bij perspectief bieden. Een beschouwing van de baseline voor de aanpak van jeugdgroepen*. Leiden: Lectoraat Aanpak Jeugdcriminaliteit, Hogeschool Leiden (in opdracht van Ministerie van Veiligheid en Justitie, portefeuille Integrale aanpak Kindermishandeling en Jeugdgroepen).

Jong, J.D.A. de, Broek, J.B.A. van den & Vrij, P. m.m.v. Kaal, H. Stubbe, T. & Heijerman, I. (2017). *"Eentje die het begrijpt". De werkwijze van gezinscoaches met ITB-er binnen de integrale aanpak van transgeneratieve problematiek bij multiprobleemgezinnen in Aalsmeer*. Leiden: Lectoraat Aanpak Jeugdcriminaliteit, Hogeschool Leiden (in opdracht van gemeente Aalsmeer, Afdeling Jeugd en Samenleving).

Jong, J.D.A. de & Denkers, A. (2020). Anger with love. How professionals get through to high-risk youth in troublesome groups. In: C. Melde & F. Weerman (eds.). *Gangs in the modern age of internet and social media*. New York: Springer, 175-198.

Jong, J.D.A. de, Denkers, A. m.m.v. Hilterman, R. & Toorn, C. van der (2021). *Verbondenheid in het jongerenwerk. Onderzoek naar gevoelens van inclusie in de werkrelatie van jeugd en jongerenwerkers*

in Leiden Noord. Leiden: Lectoraat Aanpak Jeugdcriminaliteit, Hogeschool Leiden (in opdracht van SOL en gemeente Leiden).

Jong, J.D.A de, Denkers, A. m.m.v. Schippers, M. (2022a). *Steun en perspectief voor Schiedamse risicojeugd Verbondenheid in de werkrelatie van risicojeugd met intensief jongerenwerk*. Leiden: Lectoraat Aanpak Jeugdcriminaliteit, Hogeschool Leiden (in opdracht van Buurtwerk en gemeente Schiedam).

Jong, J.D.A de, Denkers, A. m.m.v. Kaal, H. Braun, J., Oeverhaus, I., Burgers, M., Andriessen, J. & Ploeg, S van der (2022b). *Werkalliantie bij Middin & Cordaan. Verbondenheid in de werkrelatie van risicojeugd en met jeugdzorgmedewerkers*. Leiden: Lectoraat Aanpak Jeugdcriminaliteit, Hogeschool Leiden (in opdracht van Middin & Cordaan).

Jong, J.D.A. de, Denkers, A. m.m.v. Schippers, M. (2022c). *Werkalliantie bij JB Noord Jeugdreclassering. Verbondenheid in de werkrelatie van risicojeugd en met jeugdreclasserders*. Leiden: Lectoraat Aanpak Jeugdcriminaliteit, Hogeschool Leiden (in opdracht van Jeugdbescherming Noord).

Jong, J.D.A. de, Denkers, A. m.m.v. Schippers, M. (2022d). *Werkalliantie binnen Project Kinkerbuurt (de nulmeting). Verbondenheid in de werkrelatie van jonge aanwas en de jongerenwerker*. Leiden: Lectoraat Aanpak Jeugdcriminaliteit, Hogeschool Leiden (in opdracht van gemeente Amsterdam).

Jong, J.D.A. de, Denkers, A. m.m.v. Schippers, M. (2022e). *Werkalliantie bij JR 2.0: William Schrikker Stichting Jeugdbescherming & Jeugdreclassering en partners*. Leiden: Lectoraat Aanpak Jeugdcriminaliteit, Hogeschool Leiden (in opdracht van William Schrikker Stichting Jeugdbescherming & Jeugdreclassering i.s.m. Expect Jeugd bij Partners voor Jeugd).

Jong, J.D.A. de & Drog, M. (2017). *Innovatieve Persoonsgerichte Toeleiding Arbeid kwetsbare jongeren: coaching*. Leiden: Lectoraat Aanpak Jeugdcriminaliteit, Hogeschool Leiden (in opdracht van Ministerie van Justitie en Veiligheid, het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap).

Jong, J.D.A. de & Drog, M. (2018). *Een sociale chirurg: werkzame bestanddelen van een IPTA-coach*. Leiden: Lectoraat Aanpak Jeugdcriminaliteit, Hogeschool Leiden (in opdracht van Ministerie van Justitie en Veiligheid, het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap).

Jong, J.D.A. de & Haan, W.J. de (2000). Buurtvaders. Sociale controle, solidariteit en en burgerlijke verantwoordelijkheid in de Marokkaanse gemeenschap. *Tijdschrift voor Criminologie*, 42(4): 383-393.

Jong, J.D.A. de & Marijt, J. (2016). *Zo werkt het niet. Onderzoek naar de aanpak van de Osdorper Bangroep in Amsterdam Nieuw-West*. Leiden: Lectoraat Aanpak Jeugdcriminaliteit, Hogeschool Leiden (in opdracht van gemeente Amsterdam, Stadsdeel Nieuw-West).

Ferwerda, H. (2022). Welke jongeren zijn kwetsbaar voor criminaliteit? *Van Twaalf tot Achttien*, (oktober 2022): 8-9.

Ferwerda, H. & Ham, T. van (2017). Lessen uit de aanpak van jeugdgroepen. *Justitiële Verkenningen*, 43(1): 112-126.

Ferwerda, H., Wolsink, J., Brouwer, N. & Esseveldt, J. van (2022). *Misdadige invloed. De invloed van criminele netwerken op jongeren in drie Arnhemse wijken*. Arnhem: Bureau Beke (in opdracht van de gemeente Arnhem, programma breed offensief tegen ondermijnende criminaliteit (BOTOC)).

Hilterman, R. (2021). *Ajuau en Etta Gym. Een methodiekbeschrijving*. Leiden: Lectoraat Aanpak Jeugdcriminaliteit, Hogeschool Leiden.

Kooijmans, M. (2016). *Talent van de straat. Hoe je jongeren kunt verleiden uit de criminaliteit te blijven*. Amsterdam: Van Genneep.

Kooijmans, M.J.B. & Rovers, G.B. (2010). *Integraal motiveren in het jongerenwerk van de Twern*. Breda: Avans Hogeschool, Expertisecentrum Veiligheid.

Kuppens, J., Kathmann K. & Ferwerda, H. (2022). *Stop de in- en doorgroei: Een praktijkscan op interventies die vanuit BOTOE-gelden zijn opgestart om doorgroei en rekrutering van jongeren in de criminaliteit te stoppen*. Arnhem: Bureau Beke (in opdracht van Ministerie van Justitie en Veiligheid, Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum).

Laan, A. M. van der, Beerthuizen, M. G. C. J., & Boot, N. C. (2021). *Monitor Jeugdcriminaliteit 2020: Ontwikkelingen in de jeugdcriminaliteit in de eerste twee decennia van deze eeuw*. Den Haag: Wetenschappelijk Onderzoeks- en Documentatiecentrum.

Langenveld, N. & Herder, F. (2022). *Houd jongeren uit de georganiseerde criminaliteit: Aanpak risicojeugd en jeugdgroepen*. Utrecht: Centrum voor Criminaliteit en Criminaliteitspreventie.

Leeuwen-den Dekker, P. van & Poll, A. (2016). *Leefgebiedenwijzer. Versterken van eigen kracht van cliënten*. Amsterdam: Movisie.

Leih, E., Luggenhorst, V., Schimmel, M & Haouli, M. (2017) *De maatschappelijke Business Case jongerenwerk voor gemeenten*. Utrecht: Participe Advies (in opdracht van Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, directie Jeugd).

Lenkens, M. (2022). *More than a Mirror: Mechanisms of experiential peer support for young people engaging in criminal behaviour*. Rotterdam: Erasmus Universiteit Rotterdam.

Ligtenberg, D. (2018). Niet lullen maar doen. *Jeugd en Co*, 12(4): 22-25.

Loeber, R., Slot, N.W., Sergeant, J.A. (red.) (2001). *Ernstige en gewelddadige jeugdcriminaliteit. Omvang, oorzaken en interventies*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.

Manders, W., & Todorović, D. (2021). *Jongerenwerk in de online leefwereld van jongeren*. Amsterdam: Hogeschool van Amsterdam, Amsterdams Kenniscentrum voor Maatschappelijke Innovatie, Lectoraat Youth Spot.

Menger, A. (2009). Wie werkt? Over het vakmanschap van de reclasseringswerker. In: J. Hermanns, J. & Menger, A. (red.), *Walk the line. Over continuïteit en professionaliteit in het reclasseringswerk* (69-116). Utrecht: HU/SWP.

Metz, J. (2020). *Samen bouwen aan de fundering van het jongerenwerk*. Amsterdam: Hogeschool van Amsterdam, Lectoraat Youth Spot (afscheidsrede rede uitgesproken op 1 oktober 2020).

Metz, J. & Sonneveld (2018). *Methodisch werken in het jongerenwerk*. Amsterdam: Hogeschool van Amsterdam, Lectoraat Youth Spot.

Metz, J., Sonneveld, J. & Rijnders, J. (2020). Hoe jongerenwerkers werken aan preventie. 22 keer 1 jaar jongerenwerk in de praktijk. Amsterdam: Hogeschool van Amsterdam, Lectoraat Youth Spot.

Ministerie van Justitie en Veiligheid (2018). *De Denktanks Risicojeugd: Verhalen uit het veld*. Den Haag: Ministerie van Justitie en Veiligheid.

Moussaid, Y., Broek, J.B.A. van den & Roks, R.A. (2022). *Problematisch groepsgedrag in het digitale tijdperk: de knelpunten, zorgen en behoeften rondom online problematisch groepsgedrag van professionals in Zoetermeer, Delft en Den Haag*. Rotterdam: Partner in Crime/Erasmus Universiteit Rotterdam, Sectie criminologie (in opdracht van gemeente Zoetermeer, gemeente Delft en gemeente Den Haag).

Nijmeijer, P., & van Dijk, C. (2014). Hoe een integrale aanpak echt van de grond kan komen: de Top600 in Amsterdam. *Cahiers Politiestudies*, 30: 11-27.

Rauwerdink-Nijland, E. & Metz, J. (2022). *Straathoekwerk. Een basismethodiek van het sociaal werk*. Amsterdam: SWP.

Rekenkamer Rotterdam (2022). *Meer waarde voor jongeren. Onderzoek naar effecten van jongerenwerk*. Rotterdam: Rekenkamer Rotterdam.

Rijnders, J., Manders, W., & Metz, J. (2021). Werkzame elementen en randvoorwaarden in de samenwerking tussen jongerenwerk en scholen voor voortgezet onderwijs. *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*, 30(3): 17-36.

Roks, R.A. & Broek, J.B.A. van den (2020). *Cappen voor clout. Een verkennend onderzoek naar Rotterdamse jongeren, drill en geweld in het digitale tijdperk*. Rotterdam: Partner in Crime/Erasmus Universiteit Rotterdam, Sectie criminologie (in opdracht van gemeente Rotterdam).

Segeren, M. & Fassaert, T. (2014). *In de nesten. Analyse van de voorgeschiedenis van een groep jongvolwassen gewelddadige veelplegers uit Amsterdam*. Amsterdam: GGD.

Sieckelink, S. (2022). *Professioneel jongerenwerk: een love tori*. Amsterdam: Hogeschool van Amsterdam, Lectoraat Youth Spot (lectorale rede uitgesproken op 17 mei 2022).

Sieckelink, S. & Kaulingfreks, F. (2022). *Speelruimte voor identiteit. Samenwerken aan veerkrachtige identiteitsvorming van jongeren*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Sonneveld, J., Metz, J., & Manders, W. (2019). *De preventieve kracht van het jongerenwerk. bijdrage aan de transformatiedoelen van de Jeugdwet*. Amsterdam: Hogeschool van Amsterdam, Lectoraat Youth Spot.

Sonneveld, J., Rijnders, J., Metz, J., Van Regenmortel, M., & Schalk, M. (2020). The contribution of professional youth work to the development of socially vulnerable youngsters: A multiple case study. *Children and Youth Services Review*, 118: doi.org/10.1016/j.childyouth.2020.105476.

Storms, O. & Janssens, K. (2018). *Handboek Saïd en Lody*. Amsterdam: Movisie (in opdracht van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en de gemeente Amsterdam).

Terpstra, J. & A. Mein (red.) (2010). De gemeente in de veiligheidszorg (themanummer). *Tijdschrift voor Veiligheid*, 9(3).

- Tops, P. (2018). *Een ongetemde buurt. Achterstand, Ondernemerszin en criminaliteit in een volksbuurt*. Amsterdam: Balans.
- Tops, P. & Torre, E. van der (2015). *Wijkenaanpak en ondermijnende criminaliteit*. Den Haag: Boom Lemma (onderzoekssreeks Politieacademie).
- Tuenter, T., Berg B. van den & Bastiaanssen, I. (2021). *Effecten van preventie in het jeugdveld. Literatuuronderzoek*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Weerman, F.M. & Bruinsma, G. & Bernasco, W. & Pauwels, L. (2020). Wie zijn jeugdige veelplegers? Een onderzoek naar aantallen en kenmerken op basis van politieregistraties en zelfrapportage. *Tijdschrift voor Criminologie*, 62 (2-3): 200-227.
- Weerman, F.M., Roks, R.A., Broek, J.B.A. van den & Willink, J.C. (2022). *“Het is een probleem, maar niet voor mij”. Een onderzoek naar de achtergronden van wapens en wapengeweld onder jongeren in Rotterdam*. Rotterdam: Erasmus School of Law, Erasmus Universiteit Rotterdam, Sectie criminologie (in opdracht van de gemeente Rotterdam, directie Veiligheid).
- Weijers, I. (2019). *Veelplegers aanpakken. 81 jonge veelplegers 15 jaar gevolgd*. Amsterdam: SWP.
- Weijers, I. (2022). *Kansen bieden, kansen pakken. De aanpak van jonge veelplegers*. Amsterdam: SWP.
- Weijers, I., Ferwerda, H. & Roks, R. (2021a). Verharding van de jeugdcriminaliteit. Het probleem van de potentiële doorgroeiers. *Nederlands Juristenblad*, 96(1): 14-20.
- Weijers, I., Ferwerda, H. en Roks, R. (2021b). ‘Te groot voor de wijkagent, te klein voor de recherche’. *PROCES*, 100(5): 264-275.
- Weijters, G., Verweij, S., Tollenaar, N. & Hill, J.L. (2019). *Recidive onder justitiabelen in Nederland. Verslag over de periode 2006-2018*. Den Haag: Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum.
- Willis, G. & Ward, T. (2013). The good lives model: Evidence that it works. In: Craig, L. Dixon, L. & Gannon, T.A., *What Works in Offender Rehabilitation. An evidence based approach to assessment and Treatment* (pp. 305-318). West Sussex, UK: John Wiley & Sons.
- Wit, N. de Jong, J.D.A. de & Mulder, E. (2019). *Gewoon normaal. Het belang van professionele eigenheid in de bejegening van risicjongeren*. Amsterdam: Brave New Books.
- Zwinkels, M. (2021). *Universiteit van de Straat*. AQ Publishing.

COLOFON

Auteur:
Jan Dirk de Jong

Jaar van uitgave
2022

Lectoraat Aanpak Jeugdcriminaliteit
Hogeschool Leiden
Faculteit Social Work & Toegepaste Psychologie
Lector: dhr. dr. J.D.A. (Jan Dirk) de Jong

Zernikedreef 11, 2333 CK Leiden
Postbus 382, 2300 AJ Leiden
T: 071 – 518 89 35
E: jong.de.jd@hsleiden.nl
W: www.hsleiden.nl

Het lectoraat Aanpak Jeugdcriminaliteit is onderdeel van het Kenniscentrum SW&TP

© Hogeschool Leiden

Lectoraat Aanpak Jeugdcriminaliteit
Expertisecentrum Jeugd
Hogeschool Leiden

facebook.com/lectoraataanpakjeugdcriminaliteit

linkedin.com/jdadejong